

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA BIOLOGIE

Projektová výuka se zaměřením na informovanost žáků 1. stupně
v oblasti ochrany volně žijících zvířat

Nela Mlčochová
Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Roman Kössl
2012

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne:

.....

Podpis

ANOTACE:

Mlčochová N., 2012: **Projektová výuka se zaměřením na informovanost žáků 1. stupně v oblasti ochrany volně žijících zvířat.**

Diplomová práce. Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, České Budějovice.

Tato diplomová práce se zabývá problematikou ochrany volně žijících zvířat před obchodováním. Téma je zpracované pro využití na 1. stupni základních škol v rámci projektového vyučování. Dle obsahu je práce rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části je postihnuta problematika CITES, popsána vzdělávací činnost zoologických zahrad (včetně konkrétní vzdělávací nabídky Zoo Ohrada) a jsou vymezeny základní pojmy pro didaktickou povahu práce. Praktická část obsahuje dotazník, zkoumající přístup žáků ke zvířatům obecně; zhodnocení vzdělávacích aktivit nabízených zoologickou zahradou Ohrada (včetně zhodnocení dojížděky); a samotný projekt. Výsledkem práce je ověření využitelnosti projektu v praxi.

KLÍČOVÁ SLOVA

CITES, zoologická zahrada, Zoo Ohrada, Rámcový vzdělávací program, projektová metoda, ekologický výukový program.

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Roman Kössl

ABSTRACT:

Mlčochová N., 2012: **Project education focus on primary school pupils' awareness deals with the matter of protection of feral animals.**

Diploma thesis, Faculty of Education, University of South Bohemia, České Budějovice.

This diploma thesis deals with the matter of protection of feral animals against trafficking. The theme is composed for use at primary school within the framework of project teaching. The work is divided into theoretical and practical section, according to the content. The matter of CITES is expressed in the theoretical part, also the educational activities in the zoological gardens are described in this part (including the educational offer of the Zoo Ohrada) and last but not least the basic concepts for didactical aspect of the thesis are defined. The practical part includes a questionnaire studying the pupils' attitude to animals generally; evaluation of educational activities offered by the zoological garden Ohrada (included evaluation of the commute); and the project itself. The outcome of the thesis is to check the service ability of the project in practise.

KEY WORDS

CITES, zoological garden, Zoo Ohrada, Framework Education Programme, project method, environmental educational plan.

Supervisor: RNDr. Roman Kössl

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především RNDr. Romanu Kösslovi za odborný dohled nad mou diplomovou prací. Děkuji za ochotu, cenné připomínky a za nekonečnou trpělivost.

Za poskytování odborných konzultací děkuji také Mgr. Janu Petrovi Ph.D. a JUDr. Svatomíru Mlčochovi.

Dále bych ráda poděkovala školám, které mi umožnily realizovat praktickou část této práce, konkrétně ZŠ T. G. Masaryka Milevsko a Vimperk, ZŠ Pohůrecká, ZŠ Holubov, ZŠ Brloh a ZŠ Plavsko. Dík patří zejména žákům a jejich třídním učitelkám.

Nemohu zde opomenout jmenovat i žáky 4. třídy ZŠ Křemže, kteří se mnou s ochotou testovali veškeré připravované aktivity.

1. ÚVOD	1
2. LITERÁRNÍ PŘEHLED	2
2.1 CITES	2
2.1.1 Přílohy CITES	3
2.1.2 CITES a EU	4
2.1.3 CITES v České republice	6
2.2 Zoologické zahrady	7
2.2.1 Stručná historie zoologických zahrad	7
2.2.2 Význam zoologických zahrad	8
2.2.3 Zoologické zahrady v České republice	10
2.2.4 Vzdělávací činnost zoologických zahrad	12
2.2.4.1 Nabízené vzdělávací aktivity zoologických zahrad	13
2.2.4.2 Vzdělávací činnost v Zoo Ohrada	14
2.3 Rámcový vzdělávací program	21
2.3.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	21
2.3.2 Přírodovědné učivo v RVP ZV	22
2.4 Metody vhodné pro přírodovědnou a ekologickou tematiku	26
2.4.1 Projektová metoda	26
2.4.2 Ekologický výukový program	30
3. CÍLE PRÁCE	32
4. METODIKA	33
4.1 Rozbor nabídky výchovně vzdělávací činnosti Zoo Ohrada	34
4.1.1 Výběr zájmového území	34
4.1.2 Získávání dat	34
4.1.3 Práce s daty	34
4.2 Dotazník	35
4.2.1 Charakteristika výběrového vzorku	35
4.2.2 Použité metody a získávání dat	35
4.2.3 Práce s daty, hodnocení dat	36
4.3 Projekt	37
4.3.1 Postup při tvorbě projektu	37
4.3.2 Realizace projektu	37
5. VÝSLEDKY	38
5.1 Zoo Ohrada	38
5.1.1 Zhodnocení výchovně vzdělávací činnosti Zoo Ohrada	38
5.1.2 Zhodnocení dojížděky	44
5.2 Dotazník	47
5.3 Ekologický výukový program	66
5.4 Náměty na pokračování projektu ve škole	70
6. DISKUZE	72
6.1 Dotazník	72
6.2 Projekt	73
7. ZÁVĚR	75
8. LITERATURA A DALŠÍ ZDROJE	76
9. PŘÍLOHY	80

1. ÚVOD

Hlavním kritériem pro výběr tématu mé diplomové práce byla jeho následná využitelnost v praxi. V konečné volbě se pak odráží můj celoživotní zájem o přírodu a její ochranu.

Ochrana přírody je velmi široký pojem, proto jsem svou pozornost věnovala oblasti, která se zabývá ochranou zvířat. Řekne-li se ochrana zvířat, většina dospělých i děti si vybaví případy týrání živých tvorů. Je to problematika pro média „zajímavá“, o níž se hodně hovoří. Menší mediální „popularitu“ má ochrana zvířat proti obchodování. Problémy způsobené nadměrným obchodem se zvířaty jsou přitom velmi závažné, což si uvědomují i odborníci z většiny zemí. Závažnost situace přinesla řešení v podobě Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Můžeme ale pro zvířata udělat víc, než je chránit legislativními nařízeními?

Ano. Je to cesta, která nepřináší výsledky, které bychom mohli spočítat, vyjádřit procentem či je dát do grafů. Tou cestou je vzdělávání a osvěta. Tímto směrem se ubírají mnozí odborníci a nejrůznější organizace a tuto cestu jsem si vybrala i já.

Proniknout do problematiky ochrany volně žijících zvířat je mnohdy obtížné i pro dospělé. Lze tedy s tímto tématem seznámit žáky prvního stupně základních škol? Budou jim získané informace užitečné? Odpověď na tyto otázky mi dali samotní žáci – snad každý z nich by si rád přivezl z dovolené kus barevného korálu či jiný suvenýr. Proč však podobné upomínky nakonec domů nepřivezou, zdůvodní jen málokdo.

V rámci této práce jsem se tedy pokusila stručně obsáhnout rozsáhlou problematiku CITES. Dále jsem se hlouběji seznámila s osvětovou činností zoologických zahrad, protože se domnívám, že právě ony mohou efektivně přispět k ekologické vzdělanosti dětí.

A konečně vlastním produktem této práce je vytvoření výukového materiálu odpovídajícího tématu a vhodné pro výuku na 1. stupni ZŠ.

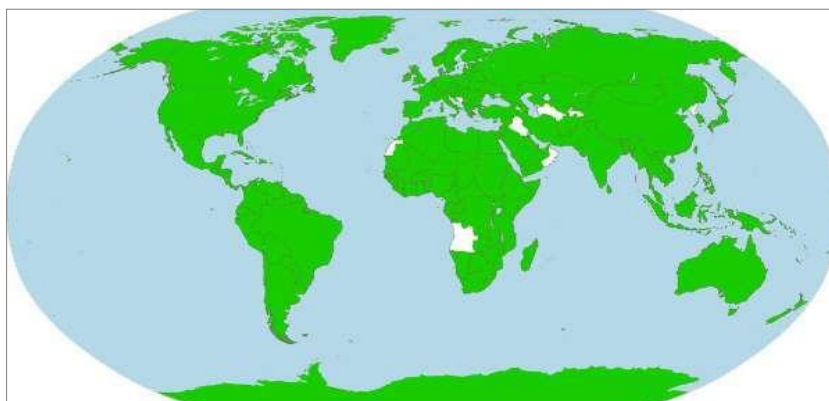
2. LITERÁRNÍ PŘEHLED

2.1 CITES

Jedním z aktuálních problémů, se kterým se příznivci přírody potýkají, je nadměrné obchodování se zvířaty a rostlinami. Vzrůstající poptávka po netradičních domácích mazlíčcích a květeně vede k nelegálnímu obchodování s nimi. Nelegální obchodníci se nepozastavují ani nad ohroženými druhy, a tím opět o něco snižují jejich šanci na přežití. Neutěšená situace volá po rychlém řešení. To přišlo v podobě mezinárodní spolupráce, jejímž cílem bylo omezit a regulovat obchod s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

3. března 1973 byla uzavřena Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (*Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*), která je také známá pod názvem Washingtonská konvence, podle místa jejího podpisu. V platnost vstoupila 1. července 1975, kdy ji ratifikovalo prvních devět států - Spojené státy americké, Nigérie, Švýcarsko, Tunisko, Švédsko, Kypr, Ekvádor, Chile, Uruguay (CITES, 2011a).

V současné době se k Úmluvě o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (dále jen „CITES“) řadí 175 členských zemí (viz obr. č. 1), včetně České republiky. Tato podepsala smlouvu v únoru roku 1992 ještě jako ČSFR a smlouva vstoupila v platnost 28. května téhož roku. Samostatná Česká republika převzala veškeré závazky této smlouvy dnem svého vzniku, tedy 1. 1. 1993 (MŽP, 2012a).

Obr. č. 1. – Členské země CITES – označené zeleně (CITES, 2011a)

Hlavní myšlenkou CITES je snaha o zefektivnění ochrany jednotlivých druhů živočichů a rostlin, aby obchodování s nimi nevedlo k jejich úplnému vyhubení a vyhybnutí. Omezení obchodu s konkrétními živočichy a rostlinami se týká jak druhů získaných z volné přírody, tak těch, které byly odchovány v zajetí či vypěstovány člověkem a v přírodě jsou ohroženy. Obchodními artikly nejsou pouze živé rostliny a živočichové, mezi oblíbené patří i řada souvisejících výrobků a odvozenin, např. potraviny, kožené zboží, exotické suvenýry. Největší zájem je tradičně o kaviár, mořské korály, kožešiny či slonovinu (Kučera, 2009).

2.1.1 Přílohy CITES

Pod ochranu Úmluvy CITES v současné době spadá přibližně 5 000 druhů živočichů a okolo 28 000 taxonů rostlin (CITES, 2011b). Jednotlivé druhy jsou zařazovány do tří příloh k CITES (příloha I, příloha II, příloha III), podle stupně ohrožení.

- CITES I

Kategorie CITES I zahrnuje živočichy a rostliny bezprostředně ohrožené vyhubením. Obchodování s těmito druhy ke komerčním účelům je zakázáno. Výjimečně jsou udělována povolení například vědeckým centrům či zoologickým zahradám. Při obchodu jsou vyžadována dovozní i vývozní povolení vydaná řídicím orgánem státu dovozu resp. vývozu (příp. potvrzení o zpětném vývozu vydané řídicím orgánem státu zpětného vývozu).

Do této kategorie spadá okolo pěti set druhů živočichů a tří set druhů rostlin. Příkladem volně žijících zvířat jsou: pandy, lemuři, velcí kytovci, delfini, lidoopové, sloni, nosorožci, některé druhy šelem (tygři, gepardi,...), želvy a mnoho dalších. V České republice mezi bezprostředně ohrožené patří např. orel královský, orel mořský, sokol stěhovavý, vydra říční a další (Kučera, 2009).

- CITES II

Kategorie CITES II zahrnuje druhy, které by mohly být bez regulovaného mezinárodního obchodu ohroženy. Obchodování s takovými jedinci je možné, pokud jsou splněny veškeré podmínky a je vydáno odpovídající vývozní povolení nebo potvrzení o zpětném vývozu.

Do této kategorie spadá přes čtyři tisíce druhů živočichů a přes pětadvacet tisíc druhů rostlin. Z volně žijících zvířat jsou to některé druhy opic, hroši, plameňáci, všechny druhy dravců vyjma kategorie CITES I, sovy, leguáni, varani a další. Faunu

České republiky reprezentují v této kategorii například draví ptáci (celkem 33 druhů), sovy (12 druhů), vlk, medvěd, rys ostrovid, kočka divoká, čáp černý, drop velký, pi-javka lékařská (ČIŽP, 2010b).

- CITES III

CITES III zahrnuje druhy, které jsou ohroženy pouze na území určitého státu. Daný stát požádá ostatní smluvní strany o pomoc při regulaci obchodu s konkrétním druhem. V tomto státě je k vývozu potřeba odpovídající vývozní povolení. V ostatních zemích pak musí mít obchodník potvrzení o původu daného exempláře (Kučera, 2009).

Tato kategorie zahrnuje asi dvě stě dvacet druhů živočichů a osm taxonů rostlin. Obchodování je možné opět s odpovídajícím povolením. Příkladem jsou: kobra královská (v Indii), žralok obrovský (ve Velké Británii), mrož lední (v Kanadě), alexandr malý (v Ghaně) a další (ČIŽP, 2010b).

Pro všechny kategorie CITES I - III platí, že pro přepravu živých zvířat či rostlin musí být připraveny odpovídající transportní podmínky tak, aby se předešlo zranění či jinému poškození zdraví převáženého exempláře.

V článku VII CITES jsou uvedeny výjimky, které mají, na základě domluvy, obecné požadavky poupraveny. Jedná se zejména o:

- exempláře v režimu tranzitu
- exempláře získané před přijetím Úmluvy CITES (tzv. „pre-Convention specimens“)
- exempláře rodinného charakteru
- zvířata vychovaná v zajetí
- „uměle vypěstované“ rostliny
- zvířata či rostliny určené k vědeckým účelům
- zvířata či rostliny, jež jsou součástí výstavy, sbírky či vystoupení (např. cirkusu) (CITES, 2011c).

2.1.2 CITES a EU

Již v době vzniku Úmluvy se předpokládalo, že by se v budoucnu do ochrannářských snah mohly zapojovat nadnárodní organizace. To je právě příklad Evropské unie. Ačkoli není smluvní stranou úmluvy v pravém slova smyslu, přebírá EU veškeré její kompetence. Dle dodatku CITES ze čtvrté konference stran CITES, kte-

rá proběhla v Botswanském Gaborone v dubnu 1983, bylo umožněno nadnárodním organizacím, které byly založeny suverénními státy, stát se stranami úmluvy. Tento dodatek však zatím nevstoupil v platnost (Předpisy pro obchod s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami v Evropské unii, 2007).

CITES je v Evropské unii prováděn prostřednictvím předpisů, které se vztahují na dané členské státy. Zákonný rámec pro všechny členské státy představují tyto dva hlavní dokumenty:

- Nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi (ze dne 9. 12. 1996). Tento předpis platí ve svém pozměněném znění vyplývajícím z Nařízení Komise EU 709/2010 ze dne 15. 8. 2010.
- Nařízení Komise (ES) č. 865/2006 o prováděcích pravidlech k nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, opět v platném znění.

Nařízení Rady (ES) č. 338/97 v platném znění

Cílem tohoto stěžejního dokumentu je ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, vymezených v článku 3 Nařízení, dále pak usměrňování vnějšího i vnitřního obchodu s exempláři této flóry a fauny.

Součástí tohoto nařízení je seznam druhů živočichů a rostlin, který je dělen obdobně jako přílohy CITES I – III, ale evropské nařízení zavádí čtyři kategorie označené velkými tiskacími písmeny A – D.

- V příloze A jsou uvedeny druhy, které jsou bezprostředně ohroženy vyhynutím, obchodování s nimi proto není povoleno (s výjimkou záchranných programů aj.). Dle kategorizace CITES odpovídá příloze I a jsou zde zařazeny některé druhy přílohy II.
- Příloha B odpovídá zhruba příloze II Úmluvy CITES, jsou zde zařazeny některé druhy z přílohy III a druhy, které ohrožují ekologickou stabilitu v zemích EU (např. želva nádherná).
- Kategorie C zahrnuje všechny ostatní druhy přílohy CITES III, které nejsou uvedeny v kategorii B.
- V kategorii D jsou vyjmenovány druhy, jejichž dovoz je kontrolován na základě oznámení o dovozu, který dovozce předkládá (Stejskal, 2006).

2.1.3 CITES v České republice

Vstupem České republiky do Evropské unie (dne 1. 5. 2004) nabyl platnost zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy. Aktuálně platné znění tohoto zákona je ze dne 1. 1. 2010.

Dalšími důležitými předpisy vztahující se k české legislativě a CITES jsou:

- Zákon č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů, v platném znění.
- Vyhláška č. 82/1997 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně a doplnění zákona ČNR č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (Vyhláška č. 264/1998 Sb.). V této vyhlášce vydané Ministerstvem životního prostředí je především rozřazení druhů do příloh dle stupně jejich ohrožení.
- Vyhláška č. 210/2010 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o obchodování s ohroženými druhy, v úplném znění. Zde jsou uvedeny vlastní podmínky případného obchodu.

Zákon č. 100/2004 Sb., stanovuje kompetence českých orgánů veřejné správy k provádění jednotlivých ustanovení evropských nařízení. Jedná se o orgány:

- výkonné - hlavním výkonným orgánem je Ministerstvo životního prostředí. Jeho hlavní činností je udělování povolení k vývozu a dovozu exemplářů a je prostředníkem pro styk s Komisí a Sekretariátem Úmluvy
- vědecké - národním vědeckým orgánem je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
- kontrolní - kontrolním orgánem v České republice jsou Česká inspekce životního prostředí a celní orgány

(Stejskal, 2006).

2.2 Zoologické zahrady

Diderot (1999) ve Všeobecné encyklopedii definuje zoologické zahrady jako zařízení určená pro chov a expozici zvířat. Další definici, postihující pojem zoologická zahrada přesněji, uvádí vídeňská zoologická zahrada: „*Zoologická zahrada je vědeckým a naučným zařízením, které slouží k chovu a rozmnožování exotických a ohrožených druhů zvířat v zajetí.*“ (Zoo Vídeň, 2012).

Z hlediska české legislativy je za zoologickou zahradu považováno trvalé zařízení, v němž jsou chováni a po dobu nejméně sedmi dnů v kalendářním roce vystavováni pro veřejnost volně žijící živočichové, popřípadě též zvířata domácí (Zákon 162/2003 Sb., § 2, odst. 1, písm. a).

Zoologická zahrada může být provozována pouze na základě licence, kterou vydává Ministerstvo životního prostředí (Zákon 162/2003 Sb., § 3, odst. 1).

2.2.1 Stručná historie zoologických zahrad

Historie lidstva je s tou zvířecí propojena velmi úzce. Již v pravěku můžeme najít důkazy o snaze držet zvířata v zajetí za účelem zajišťování zásob potravy. Postupem času lidé nacházeli pro chovaná zvířata různá další využití, např. Summerové zasvěcovali zvířata bohům a chovali je jako posvátná.

Přibližně v 2. tisíciletí př. n. l. začal být chov (zejména exotických) zvířat výsadou bohatých občanů, kteří tak dávali najevo své bohatství a moc. Začala vznikat první zařízení, určená výhradně za účelem chovu zvířat v zajetí, a také byl najímán personál k tomu určený. Velký rozkvět zaznamenal tento způsob chovu zvířat v době Alexandra Velikého a to nejen Řecku, ale i v Římě a dalších kulturních centrech tehdejší Evropy. S pádem říše římské začal upadat i chov exotických zvířat v zajetí.

Další vlna zájmu o chov zvířat v zajetí se objevila ve 12. století na knížecích dvorech v Itálii. Na rozdíl od rozlehlých starověkých areálů, byla zvířata chována ve stíněných prostorách, nejčastěji v klecích a výběžích umístěných těsně vedle sebe. Tato móda se brzy přenesla i do zbytku Evropy, zejména do Anglie a Nizozemí.

Vůbec první zoologická zahrada na evropském kontinentu byla založena roku 1752 ve vídeňském Schönbrunnu. O její založení se zasloužil císař František I. a jeho žena Marie Terezie. První zoologická zahrada volně přístupná veřejnosti vznikla roku 1793 v Paříži (Jardin des Plantes). Byla inspirací pro řadu dalších evropských metro-

polí, např. Londýn, Dublin, Berlín aj., kde začaly vznikat nové zoologické zahrady. V tomto období (17. - 19. stol.) stále dominují malé stísněné výběhy, oddělující prostor návštěvníků a zvířat masivními mřížemi.

O převratný krok v historii zoologických zahrad se zasloužil Carl Hagenbeck (1844 - 1913). Podstatu některých jeho revolučních myšlenek přebral Dobroruka L. J. (1989) takto: „*Hlavní příležitostí zamýšleného zoologického parku by mělo být ubytování zvířat. (...) Z určitého místa parku by mělo být vidět zvířata všech pásem, ve velikém odstupňování, a každý druh, jak se takřka svobodně pohybuje v okolí jeho vlasti přiměřeném. (...) Bylo vůdčí myšlenkou mojí předvádět zvířata ve volnosti pokud možná největší a tím zároveň ukázat, co dokáže přizpůsobení podnebí, aklimatizace.*“ Hagenbeck chtěl dokázat, že není třeba budovat nákladné areály pro chov zvířat v zajetí, naopak důraz kladl na celkové přizpůsobení se zvířat dané lokalitě. Jeho myšlenky se staly vzorem pro vznikající zoologické zahrady dnešního typu (Dobroruka a kol., 1989; Pirošková, 2002).

V České republice se zoologické zahrady začaly objevovat později. Vůbec první zoologická zahrada vznikla v roce 1919 v Liberci. Tato zoo měla rozlohu přibližně 2 hektary a bylo v ní umístěno až několik set zvířat. Následně vznikaly další zoo, např. v Plzni (1926), v pražské Tróji (1931), na jihu Čech v Hluboké nad Vltavou (1939), (Jiroušek, 2005).

Dle zprávy Ministerstva životního prostředí (2012b) k 15. 4. 2011 bylo možno v České republice navštívit 20 licencovaných zoologických zahrad. Jejich stav není konečný, nové zoologické zahrady na našem území dále vznikají. Mezi nejnovější patří např. Zoo Tábor-Větrovy, otevřená 27. srpna 2011 (Ekolist, 2011).

2.2.2 Význam zoologických zahrad

Význam chovu zvířat v zajetí se v průběhu historie často měnil. Pro moderní zoologické zahrady jsou podle Dobroruky (1989) charakteristické tyto čtyři základní úlohy:

1. ochrana ohrožených druhů zvířat a přírody vůbec
2. vědecká práce a výzkumy na živých zvířatech
3. poskytování odpočinku a rekreace obyvatelstvu
4. vzdělávání a výchova obyvatelstva, především mládeže

Ad. 1. Ochrana ohrožených druhů zvířat a přírody vůbec

Zoologické zahrady se významně podílejí na záchraně ohrožených druhů zvířat. Představují jakési „genové banky“, které se snaží zabránit vymírání ohrožených druhů zvířat. Zoologické zahrady se zapojují do záchranných programů a společně s odborníky se snaží pro daný druh vytvořit stabilní, životaschopné populace. Cílem je dlouhodobé udržení reprodukce schopných populací. Díky této činnosti se podařilo rozmnožit mnoho druhů, které by samy nebyly schopné udržet se při životě (Jiroušek, 2005).

Ad. 2 Vědecká práce a výzkumy na živých zvířatech

Zoologické zahrady také poskytují důležité materiály pro vědecké a výzkumné účely. Informace zde čerpají zoologové, anatomové, etologové a další odborníci. Zoologické zahrady přispívají k prohlubování znalostí z vědních oborů, jako např. genetika, hematologie, parazitologie, veterinární lékařství a další. Odborníci tak mohou shromažďovat důležitá data o jednotlivých druzích zvířat, vyhodnocovat je, zevšeobecňovat je a následně je využívat.

Ad. 3. Poskytování odpočinku a rekreace obyvatelstvu

Zoologické zahrady vytvářejí prostředí, které umožňuje návštěvníkům plně se rekreovat a odpočinout si. Pravdivá slova použil ve své knize Dobroruka L. J. (1989): „*Čím více se život člověka technizuje a čím větší jsou aglomerace obyvatelstva, tím větší je i potřeba návratu k přírodě.*“ Zejména ve velkých městech tak vytvářejí zoologické zahrady dojem klidných „ostrůvků“ přírody.

Ad. 4. Vzdělávání a výchova obyvatelstva, především mládeže

Důležitou funkcí zoologických zahrad je podpora vzdělávání a výchovy mládeže i dospělých. Zoologické zahrady se podílejí na rozšiřování informací s biologickým a ekologickým zaměřením, upevňují a rozvíjejí přírodovědné zájmy lidí, podporují ekologické myšlení a formují pozitivní vztah k životnímu prostředí.

Podrobnější rozbor je uveden v kapitole 2.2.4 Vzdělávací činnost zoologických zahrad.

Legislativa České republiky nazírá na úlohy zoologických zahrad takto: „*Posláním zoologických zahrad je v souladu s právem Evropských společenství přispět k zachování biologické rozmanitosti volně žijících živočichů jejich chovem v lidské péči,*

se zvláštním zřetelem na záchranu ohrožených druhů, jakž i výchova veřejnosti k ochraně přírody.“ (Zákon 162/2003 Sb., § 2 odst. 1 b.)

2.2.3 Zoologické zahrady v České republice

Licence k provozování zoologických zahrad na území České republiky uděluje Ministerstvo životního prostředí na základě zákona 162/2003 Sb. v platném znění. K 15. 4. 2011 bylo v České republice zaregistrováno 20 zoologických zahrad (tabulka č. I).

Tabulka č. I: Seznam zoologických zahrad v České republice

	Název zoologické zahrady	Adresa
1.	Zoologická zahrada města Brna, příspěvková organizace	U Zoologické zahrady 147/46, 635 00 Brno
2.	Zoologická zahrada Děčín - Pastýřská stěna, příspěvková organizace	Žižkova 1286/15, 405 02 Děčín
3.	ZOO Dvůr Králové a.s.	Štefánikova 1029, 544 01 Dvůr Králové n. L.
4.	Zoologická zahrada Hodonín, příspěvková organizace	U Červených domků 3529, 695 03 Hodonín
5.	Podkrušnohorský zoopark Chomutov, příspěvková organizace	Přemyslova 259, 430 01 Chomutov
6.	Zoologická zahrada Jihlava	Březinovy sady 4372/10, 586 01 Jihlava
7.	Zoologická zahrada Liberec, příspěvková organizace	Masarykova 1347/31, 460 01 Liberec
8.	Zoologická zahrada Ohrada	Hluboká nad Vltavou Ohrada 417, 373 41 Hluboká nad Vltavou
9.	Zoologická zahrada Olomouc, příspěvková organizace	Darwinova 222/29, 779 00 Olomouc
10.	Zoologická zahrada Ostrava, příspěvková organizace	Michálkovická 1137/197, 710 00 Ostrava
11.	Zoologická a botanická zahrada města Plzně, příspěvková organizace	Pod Vinicemi 9, 301 16 Plzeň
12.	Zoologická zahrada hl. m. Prahy	U Trojského zámku 120/3, 171 00 Praha 7
13.	Zoologická zahrada Ústí nad Labem, příspěvková organizace	Drážďanská 454/23, 400 07 Ústí nad Labem
14.	ZOO PARK Vyškov	Cukrovarská 424/9, 682 01 Vyškov
15.	Zoologická zahrada a zámek Zlín-Lešná, příspěvková organizace	Lukovská 112, 763 14 Zlín
16.	ZOO Chleby o. p. s.	Chleby 1, 289 31 Chleby, okr. Nymburk
17.	Mořský svět - Výstaviště, Praha 7 (provozovatel PASA s.r.o.)	Prodloužená 250/33, 159 00 Praha 5
18.	Krokodýlí ZOO Protivín (provozovatel Ing. M. Procházka)	Husova 639, 398 11 Protivín
19.	Papouščí zoologická zahrada (provozovatel H. Škrhánková Pádková)	Lipová 57-58, 685 55 Bošovice
20.	Zoopark Zájezd o.p.s.	Zájezd 5, 273 43 Buštěhrad

(MŽP, 2012b)

Stejně jako zoologické zahrady z celého světa, snaží se i zoologické zahrady z České republiky přispívat co největší měrou k ochraně volně žijících zvířat. Aby tyto snahy byly co nejúčinnější, vznikly mnohé mezinárodní organizace, které umožňují svým členům podílet se na celosvětových záchranných programech a výměnách. Dále si členské zoo předávají důležité zkušenosti, kontakty a sestavují účinné koncepce, jimiž se pak podílejí na výchově a vzdělání mládeže a dospělých.

Mezi významné organizace, se kterými spolupracuje i řada zoologických zahrad z České republiky patří:

- Světová asociace zoologických zahrad a akvárií (World Association of ZOOs and Aquariums),
- Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií (Europe Association of ZOOs and Aquariums),
- Mezinárodní asociace Zoopedagogů (International Association of ZOO Educator),
- Euroasijská regionální asociace zoologických zahrad a akvárií (Auro-Asian Regional Association of ZOOs and Aquariums),
- Evropský chovný program ohrožených druhů (Europa Engangered Species Breeding Programmes),
- Unie Českých a Slovenských zoologických zahrad (Union of Czech and Slovak Zoological Gardens).

2.2.4 Vzdělávací činnost zoologických zahrad

Do roku 1960 bylo vzdělávání v českých zoologických zahradách pouze okrajovou záležitostí. V podstatě jediným vzdělávacím prvkem byly jednoduché jmenovky u výběhů zvířat. V letech 1960 – 1980 začala vznikat první oddělení zaměřující se na vzdělávání. Osmdesátá a devadesátá léta znamenala obrovský posun vpřed v oblasti vzdělávání a výchovy návštěvníků. Vzdělávání se dostalo do popředí úloh, které dnes zoologické zahrady plní.

Dle Piroškové S. (2002) lze vzdělávání v zoologických zahradách rozdělit na tři následující oblasti:

- primární vzdělávání – je zaměřené na zvířata a rostliny jako takové, na jejich vědeckou hodnotu,
- sekundární vzdělávání – je zaměřené na vybudování expozice odpovídající biotopu chovaného zvířete,
- terciární vzdělávání – je zaměřené na dodatkové informace o expozicích, jmenovky a panely u zvířecích výběhů, videoprojekce, interaktivní prezentace, vzdělávací programy, besedy, apod.

2.2.4.1 Nabízené vzdělávací aktivity zoologických zahrad

Pro účely této diplomové práce se budu zabývat oblastí terciárního vzdělávání. České zoologické zahrady nabízejí široký vzdělávací program pro mládež i dospělé.

Mezi nejčastěji nabízené vzdělávací aktivity v zoologických zahradách patří:

1. Výukové programy pro školy

Zoologické zahrady nabízí výukové programy pro děti různých věkových kategorií. Tyto programy mohou doplnit a rozšířit vědomosti žáků, obohatit náplň přírodovědně zaměřeného učiva. Bývají většinou interaktivní a jsou doplněny zajímavými pomůckami.

2. Besedy

Jedná se o setkání pracovníků zoo se zájmovou skupinou (většinou školní třídou), kde se aktéři věnují určitému tématu. V případě zoologických zahrad bývají besedy často doplněny setkáním s živými zvířaty.

3. Průvodcovské služby

Skupiny mohou využít prohlídky zoo s odborným výkladem. Návštěvníci se při nich dozvědí podrobné informace ze života zvířat, praktické zkušenosti z chovu a další zajímavosti.

4. Komentované krmení zvířat

Jedná se o krmení zvířat, které je doplněno vyprávěním chovatele.

5. Zájmové kroužky

Některé zoologické zahrady nabízejí kroužky, při nichž se děti během školního roku pravidelně setkávají se zvířaty. Mohou to být kroužky obecné nebo zaměřené na konkrétní skupiny zvířat.

6. Zootábory

Jedná se o tábory probíhající během prázdnin. Hlavní náplní jsou aktivity spojené se zvířaty.

7. Jednodenní tématické akce

Jednodenní tématické akce probíhají pravidelně, program však bývá obměňován. Zoo Ohrada nabízí např. tyto akce: Strašidelná Zoo, Štědrý den v Zoo, Putování s Mikulášem, Zoo Potmě, a další.

8. Speciální nabídky

Jedná se o speciální akce, které zoologické zahrady nabízejí. Patří sem např. programy upravené pro skupiny se speciálními potřebami, celodenní programy určené školám pro školní výlety, aj.

(Unie českých a slovenských zahrad, 2011; Zoo Ohrada, 2012a)

2.2.4.2 Vzdělávací činnost v Zoo Ohrada

V České republice je možno navštívit přibližně dvacet menších či větších zoologických zahrad, z nichž každá nabízí svým návštěvníkům zajímavé vzdělávací a výchovné aktivity. Pro konkrétnější představu o nabízených vzdělávacích aktivitách zde bude popsána vzdělávací činnost Zoo Ohrady, ležící nedaleko Hluboké nad Vltavou.

Tato zoo byla poprvé otevřena v květnu roku 1939. V roce 2000 vzniklo samostatné oddělení vzdělávání, které začalo pracovat na přípravě komplexní nabídky vzdělávacích a výchovných aktivit. Dnes Zoo Ohrada nabízí bohatý vzdělávací program pro děti i dospělé. Některé akce mají sezónní charakter, jako například komentované večerní prohlídky zaměřené na noční zvířata, letní dětské tábory, vánoční zdobení stromčku apod. Jiné probíhají celoročně, např. komentované krmení zvířat či vzdělávací programy určené školám.

Právě vzdělávací programy pro školy umožňují učitelům ozvláštnit charakter výuky. Důležité informace a poznatky žáci získávají nenásilnou formou, velký důraz je kladen na vlastní zapojení se do dané problematiky a to jak verbální, tak pocitové

a smyslové. A je to právě vlastní zkušenost, která činí tyto programy tak atraktivní pro žáky i jejich učitele (Zoo Ohrada, 2012).

Od roku 2003 bylo ve standardní nabídce 6 vzdělávacích programů (Ptáci, Domácí zvířata, Nebojte se hadů, CITES, Žijící půda, Vydra). Vzdělávací programy byly realizovány v provizorní učebně ředitelství zoo. Nevyhovující kapacitní a materiální podmínky vedly k tomu, že v areálu zoo začala vyrůstat nová budova určená jako vzdělávací centrum. Byla dokončena na podzim roku 2006. Vzdělávací programy v nové budově začaly probíhat od roku 2007, a zoologická zahrada zaznamenala zvýšený zájem škol.

Dnes je poptávka po vzdělávacích programech pro školy poměrně stabilní. Zoo Ohrada aktuálně nabízí celou řadu tématicky odlišných programů. Programy probíhají zejména v areálu Zoo Ohrada, kde jsou v současné době k této funkci vyhrazeny dvě plně vybavené místnosti. Další místnost má podobu terária, a také zde se odehrávají konkrétní vzdělávací aktivity. Školy mají dále možnost využít v areálu zoo prohlídku s průvodcem.

Další alternativou je absolvování programu mimo areál zoo, tedy v konkrétní škole či školce, kam přijíždění školení pracovníci. Program pak má spíše podobu besedy. Ze strany zoo je snaha uskutečnit co nejvíce programů v areálu. Důvod je prostý - je zde možno naplno využít potenciál, který zoo nabízí, ať už jsou to kvalitně vybavené učebny nebo přítomnost živých zvířat, které by šlo do škol jen obtížně přepravovat. Naplňovat tuto myšlenku se poměrně daří, počet programů realizovaných v Zoo Ohrada je stále vyšší (viz graf č. 2, str. 39).

Vzdělávací programy jsou školám nabízeny bezplatně, platí se pouze běžné vstupné na prohlídku zoo. Pedagog vybere pro svou třídu vhodný vzdělávací program a elektronicky či telefonicky jej závazně objedná. V rámci jedné návštěvy Zoo Ohrada je realizován vždy jeden konkrétní program. Ten trvá cca 45 – 60 min, v závislosti na věku a zájmu dané skupiny. Velikost skupiny je limitována maximálním počtem 25 žáků.

Vzdělávací programy Zoo Ohrada určené školám

Pro mateřské školy je v současné době (k r. 2011) v nabídce 5 vzdělávacích programů.

Jak přišla zvířátka na statek – tento program dětem lépe představí některá známá zvířata, se kterými se mohou běžně setkat na statku. Žáci se dozvídají nové informace o domestikaci, jak a proč k ní docházelo, jak se zvířata využívala v minulosti a dnes, jak se správně chovat k domestikovaným zvířatům obecně.

Proč se hadi dobře hladí – cílem tohoto programu je ukázat dětem, že není třeba bát se hadů. Dále lektoři vyvracejí neopodstatněné obavy z těchto plazů a vedou děti k jejich ochraně. Děti se seznamují s hady, které mohou zahlédnout v našem ekosystému a s dalšími zajímavostmi. Součástí programu je i přímý kontakt s některými vybranými plazy, kterými Zoo Ohrada disponuje (např. krajta královská, užovka červená).

Tajemství sovy Hedviky – tento program nabízí dětem možnost nahlédnout do tajemného života sov. Žáci se dozvídají, jak dalece pravdivé jsou mýty o sovách, které znají z knížek a vyprávění, jak sovy žijí a mnoho dalších zajímavostí. Programem děti provází živá sova Hedvika (puštík obecný).

Lesní pohádka – tento program ukazuje dětem spletnost a provázanost jednotlivých ekologických vazeb na modelu lesní komunity zvířat, která ze svého středu vypudí tchoře. Opustí-li však tento predátor les, promění se i druhová skladba zvířat, dochází k přemnožení jiných druhů, které potom devastují les. Děti se do programu aktivně zapojují, každý představuje konkrétní lesní zvíře, role tchoře se pak zhostí živá fretka. V případě dobrého počasí se celý příběh odehrává mimo budovu, což navozuje větší autentičnost příběhu. Cílem tohoto programu je ukázat dětem, že každé zvíře má v daném ekosystému své místo a je důležité, i když se to třeba na první pohled jeví jinak. Mimo jiné se děti seznamují s pojmy potravní řetězec, predátor, a další.

Kamarádi ze Zoo – program je určen mateřským školám a nižším ročníkům prvního stupně základních škol. Jako jediný neprobíhá v areálu Zoo Ohrada, školení pracovníci naopak navštěvují školku či školu, která si program objedná. Dětem je vysvětleno, jak se správně ke zvířatům chovat, jakou roli hrají zvířata v životě člověka, a proč je nutné je chránit. K této besedě patří i fyzický kontakt se zvířaty, které s sebou pracovníci zoo přivezou, např. krajta královská, želva zelenavá nebo žlutohnědá, fretka, morče, ježek, poštolka a příležitostně např. sele prasete divokého či kolouch.

Pro první stupeň základních škol je k roku 2011 na výběr z osmi vzdělávacích programů. Na rok 2012 je plánován další vzdělávací program, který se v současné době připravuje.

O Vydrýskovi – v rámci tohoto programu se žáci seznamují s životem vydry říční. Dozvědí se, proč vydra z našeho ekosystému už skoro vymizela, co je to termín „ohrožený druh“ a mnoho dalších informací. Součástí programu je powerpointová prezentace, pozorování komentovaného krmení vyder v areálu.

Domácí zvířata – tento program představuje žákům známá domácí zvířata v historických souvislostech, seznamuje je s průběhem domestikace, k jakým anatomickým a morfologickým změnám u těchto zvířat došlo a jaký přístup k nim lidé mají dnes. Součástí programu je opět setkání s živými zvířaty.

Nedráždi hada bosou nohou – jde v podstatě o úpravu programu Proč se hadi dobře hladí. Žáci 1. stupně se dozvědí více informací o hadech adekvátně jejich věku. Například jaké procento hadů je opravdu jedovatých, které konkrétní druhy těchto plazů můžeme najít v naší přírodě, zda je slepýš obecný had, a mnoho dalších zajímavostí. K odbourávání všeobecného strachu z hadů pomůže opět živý exemplář.

Jsme tu všichni? – tento program seznamuje žáky s příčinami vyhubení některých živočišných druhů na planetě Zemi. Děti se dozvídají smutné příběhy některých vymřelých zástupců (např. blbouna nejapného, lva jeskynního, holuba stěhovavého a dalších). Také se však dozvědí o druzích, které se podařilo zachránit takřka na poslední chvíli (např. zubr, kuň převalského). Program je založen na pocitovém zážitku, který je podpořen zvukovou kulisou, žáci pracují s pracovními listy a vytvářejí vlastní seznam vyhynulých živočichů. Na konci programu se zamýšlejí, jak svým chováním přispěl člověk k vymírání druhů a zda je možné tento trend zastavit.

Není zobák jako zobák – tento program je zaměřen na život ptáků. Žákům ukáže, jak různorodý ptačí svět je, v jakých podmínkách ptáci dokáží přežít, jak se dokáží rozličným podmínkám přizpůsobit, atd. Veškeré informace jsou doplněny vizuálními pomůckami, zejména množstvím vycpanin, ukázkami ptačích stop či powerpointovou prezentací.

Půda nad zlato – unikátní program, prezentovaný ve speciálních prostorách, kde žáci s pomocí školeného lektora objevují tajemství vzniku naší půdy. Zjišťují, co je to půda, kdy vznikla, jaké má vlastnosti, jaké je její složení. To vše formou vlastních pokusů a pozorování. Tento program je vhodným doplněním teoretických informací, které žáci získali ve škole. Vzhledem k faktu, že většina škol nemá odpovídající pomůcky

pro toto náročné téma, je program výbornou příležitostí ke snazšímu porozumění dané látky. Program je omezen kapacitou deseti až patnácti žáků.

Moudrá sova Hedvika – program určený žákům prvního stupně, který jim přiblíží tajuplný život sov, osvětlí pravdivost a nepravdivost různých známých mýtů a pověstí. Žáci se například dovědí, jak je to se sovím zrakem, proč si sovy nestaví hnízda, proč jsou symbolem moudrosti a další zajímavosti. Zblízka si mohou žáci prohlédnout puštíka obecného.

Kamarádi ze zoo – určeno především žákům prvních až třetích tříd, program probíhá v dané škole – viz Kamarádi ze zoo, program pro MŠ.

Louka – připravovaný program pro rok 2012, který má žáky seznámit se životem na louce. Žáci si zopakují, které rostliny na louce rostou, blíže poznají funkci opylovačů (zejména včel a motýlů) a zjistí, jaké nebezpečí na tyto naše pomocníky může v přírodě číhat.

Žáci druhého stupně a nižší ročníky středních škol mohou vybírat z těchto programů:

Ohrožená vydra – cílem tohoto programu je představit žákům vydru říční jako jednoho ze zástupců ohrožených živočichů našeho biotopu. Po skončení programu by měli být žáci schopni zhodnotit získané informace a porovnat je s informacemi, které jim předkládají např. média o vydrách jako škodných na rybníce. Dále si žáci zopakují základní pravidla, jak se chovat k ohroženým živočichům a jak postupovat v případě nalezení zraněného či opuštěného jedince. V průběhu programu si žáci vyzkouší různé aktivity, například kreslení vydrích stop či soutěž o nejlepší vydru – kdo vydrží nejdéle zadržet dech.

Vlk se nažral, ale koza zůstala celá? – tento program se zabývá problematikou domestikace, porovnává nejznámější domestikovaná zvířata s jejich dávnými předky, jejich využití v minulosti a dnes, jak se k těmto užitečným tvorům chovat. V programu se dále žáci seznámí s chovem zvířat ve velkochovech a ekofarmách. Důležitou součástí tohoto programu je řízená diskuze.

Nebojte se hadů – oblíbený program o hadech upravený pro starší žáky. Cílem programu je odbourat strach z hadů, který mají děti často bezdůvodně zakódovaný. Představeny jsou druhy žijící na území České republiky, kladeny jsou otázky např. proč je zde hadů tak málo, kde na světě je jich nejvíce a proč, kolik druhů hadů je skutečně

jedovatých, a jak vnímali hady naši předkové. Program je obohacen o přítomnost živého hada, na kterého si žáci mohou sáhnout.

Hledání ztraceného času aneb co může být jinak? - cílem programu je seznámit žáky s vyhubenými zvířaty na planetě Zemi, objasnit příčiny jejich vyhynutí, souvislosti spojené s jejich vyhoubením. Žákům jsou představeny hlavní skupiny vyhynulých zvířat a konkrétní příběh blbouna nejapného. Dále jsou k dispozici grafy, které ukazují alarmující situaci druhů, kterým vyhoubení bezprostředně hrozí. Jednou z variant tohoto programu je i aktivita Bestiář, která má vést k uvolnění a většímu soustředění se na tuto vážnou problematiku. Jedná se v podstatě o lyrický text doplněný seznamem vyhoubených druhů. Jde o aktivitu s mírně ponurým nádechem, určenou spíše žákům středních či vysokých škol, mladším žákům je nabízena po dohodě s učitelem.

Ze života ptáků – program zaměřený na život ptáků. Žáci se dozvědí, jak se ptáci během svého vývoje dokázali přizpůsobit extrémním podmínkám, jak mezi sebou komunikují a mnoho dalších zajímavostí. Program je založený zejména na vlastním pozorování, žáci řeší problémové úkoly a k dispozici mají vycpané modely ptáků. Žáci zkoumají, jakou roli hraje barva peří u našich a tropických druhů, jaký význam má velikost a tvar ptačích nohou, proč mají ptáci různé zobáky. Své výsledky pak prezentují ostatním.

Žijící půda – jde v podstatě o úpravu programu Půda nad zlato, kde se žáci dozvídají co je to půda, z čeho se skládá, jak vzniká a jaké jsou její vlastnosti. Žáci druhého stupně pomocí řízených pokusů dokazují existenci vzduchu v půdě, rozlišují základní půdní druhy a hodnotí jejich vhodnost pro život. Dále porovnávají hospodaření různých půdních druhů s vodou, a určují půdní organismy dle zadaného klíče. Své poznatky pak žáci zaznamenávají do připravených pracovních listů a na závěr s lektorem shrnují, co se dozvěděli. Celá práce probíhá v menších skupinkách (po 2 – 3 žácích), maximální počet žáků pro tento program je 10 – 15.

Pomocnice Palas Athény – program o sovách upravený pro žáky druhého stupně základní školy. Cílem programu je změnit nazírání žáků na sovy jako na zvířata opředěná množstvím pověr a mýtů. Žáci se dozvídají, že symbol sovy je znám již po staletí, někde sova představovala symbol moudrosti a vítězství, jinde zase strážce či boha smrti a přinášela neštěstí. Žáci si mohou prohlédnout symboliku sovy na připravených materiálech, či si poslechnout zvukovou nahrávku sýčka obecného. Závěrem studenti vyplňují souhrnný test, ve kterém rozhodují o pravdivosti jednotlivých výroků, např. Slyšet sovi houkání přináší smůlu? Vidí sovy jen v noci?

Na pytlácké stezce – program zabývající se problematikou obchodování s ohroženými druhy živočichů a rostlin. Cílem programu je objasnit žákům nebezpečí takových obchodů a vysvětlit, jak mohou oni sami pomoci. Úvodní aktivitou je hra na obchod v exotické zemi, kde jsou k zakoupení různé suvenýry (mušle, korály, náramek ze slonoviny, peněženka z krokodýlí kůže a další), živá zvířata (želva, papoušek a další). Žáci si mají vybrat, co by si rádi přivezli domů a poté následuje diskuse, proč se tak rozhodli. Lektor dále směřuje diskusi k tématům, jak se taková zvířata a suvenýry dostávají do obchodů, proč se v běžných obchodech nacházejí zvířata z chovů a ne z přírody, atd. Dále se děti dozvídají co je to CITES, proč tato úmluva vznikla, jak vypadá seznam ohrožených druhů živočichů a rostlin. Lektor dále uvádí podmínky, za kterých je možno s konkrétním ohroženým jedincem obchodovat. Žáci si sami vyzkouší ověřit čip, který se takovému zvířeti připevňuje, zahrají si na inspektory České inspekce životního prostředí a pomocí fotografií identifikují konkrétní zvíře (v tomto případě živá krajta královská). Na závěr žáci s lektorem shrnou, co se dozvěděli, a přítomný učitel obdrží materiály pro následnou práci ve třídě, kde žáci mohou vyrobit vlastní nástěnku na téma ochrany ohrožených druhů živočichů a rostlin.

Program Na pytlácké stezce je nabízen druhému stupni základních škol a středním školám, přesto je tématicky zajímavý i pro stupeň první. Zoo Ohrada již několikrát zaznamenala žádost o tento program ze strany učitelů prvního stupně. Protože program není pro tuto věkovou kategorii zatím zpracován, lektoři musejí improvizovat, aby toto náročné téma žákům srozumitelně zprostředkovali. To se ne vždy podaří, proto vznikla potřeba vytvořit vzdělávací program, který bude „šitý na míru“ žákům nižšího stupně základních škol.

(Výroční zpráva Zoo Ohrada, 2012b; interní materiály Zoo Ohrada)

2.3 Rámcový vzdělávací program

„V souladu s novými principy kurikulární politiky, zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knize) a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní.

Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP). Národní program vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek. RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách.

Národní program vzdělávání, rámcové vzdělávací programy i školní vzdělávací programy jsou veřejné dokumenty přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost.“ (RVP, 2007).

2.3.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání je jedním z rámcových vzdělávacích programů, které jsou součástí Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. Bílé knihy), který vzešel v platnost v roce 2004.

Rámcové vzdělávací programy podporují nové strategie vzdělávání, které zdůrazňují především tzv. klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě. Dále formulují očekávanou úroveň vzdělávání pro všechny absolventy dané etapy vzdělávání a kladou důraz na celoživotní učení.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále RVP ZV) navazuje na Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání. Vymezuje vše, co je nezbytné v povinném základním vzdělávání žáků, vymezuje vzdělávací obsah - tedy očekávané výstupy a učivo, specifikuje úroveň klíčových kompetencí, kterých by měli žáci na konci základního vzdělávání dosáhnout a zařazuje jako závaznou součást základního vzdělávání průřezová témata. RVP ZV podporuje komplexní přístup k realizaci vzdělá-

vacího obsahu, podporuje využití různých vzdělávacích postupů, metod i forem výuky a nebrání se inovacím podle měnících se potřeb společnosti, žáků a učitelů (Jeřábek, Tupý, 2007).

Hlavním cílem základního vzdělávání je pomoci žákům utvářet a rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout jim tak spolehlivý základ všeobecného vzdělání.

Jednotlivé klíčové kompetence jsou definovány takto:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problému
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanské
- kompetence pracovní

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je dělen do jednotlivých vzdělávacích oblastí (Jazyk a jazyková komunikace, Matematika a její aplikace, Informační a komunikační technologie, Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Umění a kultura, Člověk a zdraví, Člověk a svět práce). V rámci prvního stupně je vzdělávací obsah dále členěn na dvě období – na konci 1. období (1. – 3. ročník) jsou definovány orientační výstupy a na konci 2. období (4. – 5. ročník) jsou definovány závazné výstupy učiva. Vymezené učivo je školám doporučeno, v rámci RVP ZV je rozpracováno do jednotlivých ročníků. Každá škola si učivo dále upravuje dle svých potřeb do svého školního vzdělávacího programu (dále ŠVP). Na úrovni ŠVP se učivo stává závazné (Jeřábek, Tupý, 2007).

2.3.2 Přírodovědné učivo v RVP ZV

Přírodovědné učivo v RVP ZV spadá pod vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, Člověk a příroda. Pro potřeby této diplomové práce se budu zabývat oblastí Člověk a jeho svět, protože odpovídá nárokům 1. stupně.

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět má komplexní charakter. Rozvíjí poznatky a zkušenosti, které žáci získali z předchozího vzdělávání. Vše se děje na úrovni konkrétních či modelových situací. Žáci se především učí vnímat, pozorovat a porozumět světu kolem sebe.

V rámci této vzdělávací oblasti je vymezeno pět tématických okruhů:

- Místo, kde žijeme
- Lidé kolem nás
- Lidé a čas
- Rozmanitost přírody
- Člověk a jeho zdraví

V jednotlivých tématických okruzích lze objevit následné výstupy s přírodovědným zaměřením:

Místo kde žijeme

1. období

- žák je schopen rozlišit přírodní a umělé prvky v okolní krajině a vyjádří různými způsoby její estetické hodnoty a rozmanitost.

2. období

- žák je schopen vyhledat typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického,

- žák zprostředkuje ostatním zkušenosti, zážitky a zajímavosti z vlastních cest a porovná způsob života a přírodu v naší vlasti a jiných zemích,

- žák dokáže vyhledat jednoduché údaje o přírodních podmínkách na mapách České republiky, Evropy a obou polokoulích,

- žák je schopen určit světové strany v přírodě i podle mapy, řídí se dle zásad bezpečného pohybu a pobytu v přírodě.

Lidé kolem nás

2. období

- žák poukáže v nejbližším společenském a přírodním prostředí na změny a některé problémy. Navrhne možnosti zlepšení životního prostředí obce (města).

Lidé a čas

1. období

- žák využívá časové údaje při řešení různých situací v běžném životě,
- žák je schopen interpretovat některé pověsti a báje spjaté s místem, v němž žije.

2. období

- žák využívá archivů, knihoven, sbírek, muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti,
- žák zdůvodní základní význam chráněných částí přírody,
- žák umí srovnávat a hodnotit způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik.

Rozmanitost přírody

1. období

- žák je schopen pozorovat, popsat a porovnat viditelné proměny v přírodě v jednotlivých ročních obdobích,
- žák umí roztřídit některé přírodniny podle nápadných určujících znaků, ví, kde se vyskytují,
- žák zvládne jednoduché pokusy u skupiny známých látek, dokáže najít společné a rozdílné vlastnosti.

2. období

- žák objevuje propojenost prvků živé a neživé přírody, odhaluje princip rovnováhy přírody a nachází souvislost mezi vzhledem přírody a činností člověka,
- žák umí vysvětlit na základě poznatků o Zemi souvislost s rozdělením času a střídáním ročních období,
- žák samostatně zkoumá základní společenstva ve vybrané lokalitě svého regionu, umí zhodnotit vzájemné vztahy mezi organismy a místem, kde žijí,
- žák na základě pozorování porovnává konkrétní organismy, prakticky je třídí do známých skupin, je schopen využít atlasy či klíče,
- žák umí zhodnotit činnost člověka v přírodě a rozlišuje aktivity, které přírodu podporují či jí poškozují.

Člověk a jeho zdraví

1. období

- žák dodržuje zásady bezpečného chování tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných.

(Jeřábek, Tupý, 2007)

2.4 Metody vhodné pro přírodovědnou a ekologickou tematiku

Máchal A. (2000) uvádí různé metody a formy učení, které jsou vhodné pro přírodovědnou a ekologickou tematiku. Jsou to např.:

- projektová a tématická výuka, problémové vyučování
- práce s učebnicemi, knihami a jinými zdroji
- tématické exkurze do CHKO, aj.
- přednášky a besedy se zajímavými hosty
- terénní praktika a kurzy
- simulační hry
- aktivity s prvky globální výchovy, a další.

Součástí praktické části diplomové práce je tvorba ekologického výukového programu, který využívá prvků souvislostního, problémového a projektového vyučování. Protože praktická část neobsahuje pouze popis jedné výukové lekce, ale i náměty na další aktivity využitelné ve školní výuce, jsou zde shrnuty informace o projektové metodě a o ekologických výukových programech.

2.4.1 Projektová metoda

Projekt je považován za jednu z vyučovacích metod. Průcha J., Walterová E., Mareš J. (2008) definují projektovou metodu jako „metodu, v níž jsou žáci vedeni k samostatnému zpracování určitých projektů a získávají zkušenosti praktickou činností a experimentováním.“

Jak uvádí Solfronk J. (1992), tato metoda vychází z myšlenky, že by učební látka měla být žákům předkládána formou určitého úkolu (projektu), který by se co nejvíce blížil skutečné lidské činnosti. Projekty v sobě zahrnují různé problematiky z oblasti společenského, hospodářského, obchodního a jiného života lidí.

V současné době je kladen velký důraz na to, aby žáci dokázali uplatňovat získané vědomosti a dovednosti v praktickém životě. Vyhledávat a zpracovávat poznatky, efektivně pracovat s informacemi a vybavovat si různé metody řešení problémů, je pro žáky mnohdy obtížné. Dnešní škola stojí před úkolem, jak žákům efektivně pomoci,

aby si v životě uměli poradit i v problémových situacích. Projektová metoda je dobrým prostředkem jak podpořit tuto myšlenku.

Projektové vyučování

„Projektové vyučování je vyučování založené na projektové metodě“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2008). Nejdůležitější roli hraje samotný žák, který přímo a systematicky směřuje od motivace, mapování a třídění informací přes řešení k finálnímu výstupu (či produktu).

Výhody projektového vyučování popsala Tomková A., Kašová J., Dvořáková M. (2009) následovně:

- projektové vyučování umožňuje realizaci obecných cílů základního vzdělávání a rozvíjení klíčových kompetencí
- projektové vyučování dává prostor pro integraci poznatků z různých oborů a pro integraci žákova poznávání vůbec
- projektové vyučování vytváří prostor pro rozvoj samostatnosti a spoluzodpovědnosti žáka

Podle Valenty J. (1993) se projektové vyučování vyznačuje těmito znaky:

- je cílené, promyšlené a organizované
- je intelektuální (teoretické) i praktické
- vyhovuje potřebám a zájmům žáků, ale též pedagogickému rozhodnutí učitele
- je koncentrováno kolem základního tématu, myšlenky
- komplexně ovlivňuje žakovu osobnost
- vyžaduje od žáka odpovědnost za vlastní učení
- nabízí celistvé poznání, zkoumá problém z různých úhlů pohledu
- má praktické zaměření a směřuje k upotřebení v životě
- propojuje život školy se životem širší společnosti.

Fáze projektu

Pro smysluplnost a efektivnost projektového vyučování je důležité rozčlenění na jednotlivé fáze. Postupovat lze takto:

1) Plánování

- a. Definování podnětu – primárním krokem je vytvoření a specifikace cílů, účelu a smyslu projektu.
- b. Časové rozvržení projektu – promyšlení časového rámce projektu, doby, kdy se projekt uskuteční, ...
- c. Prostředí projektu – kde bude projekt uskutečněn.
- d. Účastníci projektu – specifikace cílové skupiny, rozhodnutí, kdo se bude na projektu podílet.
- e. Organizace projektu – promyšlení, jakým způsobem bude probíhat realizace projektu, tvorba kostry projektu.
- f. Podmínky pro uskutečnění projektu – zajištění materiálu, pomůcek a dalších nezbytností pro realizaci projektu.
- g. Výstup projektu – určení závěrečné podoby projektu či produktu projektu.
- h. Hodnocení – určit, jakým způsobem bude projekt hodnocen, kdo se bude podílet na hodnocení.

2) Realizace projektu

Po fázi plánování přichází samotná realizace projektu. Žáci v rámci tématu volí z různých úkolů, sbírají a kompletují informace, hledají vlastní způsob zpracování úkolů, rozdělují si práci, vybírají pomůcky a spolupracovníky. Pedagog plní funkci koordinátora a poradce, podporuje žáky v motivaci a udržuje jejich zájem.

3) Výstup projektu

Výstupem projektu je prezentace výsledků a závěrů, ke kterým se dospělo. Prezentace může mít různé podoby – ústní, písemná, představení produktu (např. výstava, divadelní představení, vytvoření turistického průvodce okolím apod.).

4) Hodnocení projektu

Hodnocení projektu probíhá na úrovni pedagoga (splnění cílů projektu, apod.) a na úrovni žáka. Žák by se měl maximálně zapojit do zhodnocení vý-

sledného produktu, do hodnocení průběhu projektu, měl by zreflektovat nově získané vědomosti, dovednosti a vyjádřit své pocity a prožitky.

(Kratochvílová, 2006; Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009)

2.4.2 Ekologický výukový program

Máchal A. (2000) definuje ekologický výukový program (EVP) jako interaktivní tvořivou výchovně vzdělávací lekci, jejímž cílem je obohacení učiva o ekologický a environmentální rozměr. Probíhá zpravidla mimo školu, tj. v přírodě, ve středisku ekologické výchovy, v zahradě, apod.

Příprava EVP

Při přípravě EVP je vhodné držet se následujících doporučení:

- stanovit a jasně vymezit cíle s ekologickým rozměrem a důrazem na souvislosti
- EVP musí být odborně správný a aktuální
- obsah EVP by měl korespondovat s osnovami vyučovacích předmětů
- ekopedagog nezahlučuje žáky příliš velkým množstvím informací
- ekopedagog využívá aktivizující a interaktivní metody založené na vzájemné spolupráci a komunikaci dětí
- ekopedagog využívá originální učební pomůcky
- součástí EVP je vždy závěrečné opakování s aktivní účastí žáků
- účastník EVP si zpravidla odnáší domů vlastní výrobek, další informace o tématu, záložky s informacemi souvisejícími s výukovým programem apod.

(Máchal A, 2000)

Důležité aspekty pro přípravu EVP v zoo

Při přípravě EVP v zoologické zahradě je vhodné dodržovat obecné zásady pro tvorbu projektů a EVP. Je třeba definovat zaměření projektu, určit cíle a věkovou skupinu, vybrat vhodné prostředí pro realizaci projektu, promyslet organizační záležitosti a stanovit výstup projektu.

Výhodou zoologických zahrad je fakt, že disponují přírodním výukovým materiálem, který je pro jiné vzdělávací instituce obtížně dostupný. Využití vycpaných zvířat, dalších pomůcek a především živých zvířat podporuje vzdělávací proces a žáci si mohou lépe fixovat získané informace do paměti. Této materiální výhody zoologické zahrady při přípravě projektů plně využívají (Pirošková S., 2002).

Dalším důležitým aspektem, který musí vzdělávací pracovník vzít v úvahu, je časové hledisko. Programy, které se v zoologických zahradách uskutečňují, jsou většinou krátkodobého charakteru, časová dotace se pohybuje v rozmezí 45 – 120 min (záleží na věkové skupině, tématu programu). Tento relativně krátký časový rámec některé zoologické zahrady doplňují nabídkou materiálů, které se vztahují k tématu a lze je následně využít ve výuce. Nejčastěji se jedná o prospekty, plakáty, návrhy aktivit a pracovní listy. Tyto materiály jsou nabízeny zdarma (např. Zoo Brno, Zoo Praha, Zoo Ostrava, aj.) nebo za poplatek (Zoo Dvůr Králové, aj.).

Výstupem projektu je nejčastěji ústní prezentace, představení vlastní práce, apod. Neméně důležitá je sumarizace zjištěných skutečností a společné zhodnocení vzdělávacího pracovníka a žáků. Samotná reflexe žáků pak může být dokončena ve školním zařízení.

3. CÍLE PRÁCE

Hlavním cílem této diplomové práce je příprava projektu pro žáky prvního stupně ZŠ se zaměřením na ochranu ohrožených druhů volně žijících živočichů před obchodováním s využitím kladného vztahu k domestikovaným formám zvířat.

Vlastní tvorbě projektu předcházejí následující dílčí cíle:

- v rovině teoretické:

Studium a kompletace dostupných materiálů k problematice obchodování s volně žijícími živočichy.

Prostudování Rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání a výběr důležitých pasáží souvisejících s tématem této diplomové práce.

Seznámení se s projektovou metodou, ekologickým výukovým programem a jejich charakterizace.

Základní shrnutí informací o zoologických zahradách s důrazem na výchovně vzdělávací činnost těchto zařízení.

- v rovině praktické:

Analýza nabídky vzdělávacích programů Zoo Ohrada, včetně zhodnocení stavu a dojížděky za programy v rámci regionu.

Zhodnocení přístupu žáků 1. stupně ZŠ ke zvířatům obecně a zjišťování jejich znalostí v oblasti problematiky chovu ohrožených zvířat (adekvátně k jejich věku).

Po přípravě samotného projektu následuje jeho realizace, případná úprava a vytvoření konečné verze metodického materiálu.

4. METODIKA

Pro teoretickou část této práce jsem využila studium dostupných literárních a internetových zdrojů, viz kapitola Literární a další zdroje. Odbornou konzultaci v otázkách legislativy mi poskytl JUDr. Svatomír Mlčoch.

Při vypracování praktické části této diplomové práce bylo postupováno dle následující metodiky:

- seznámení se s činností oddělení ekologické výchovy a propagace Zoo Ohrada
- sumarizace nabídky vzdělávacích programů Zoo Ohrada
- zhodnocení stavu využití vzdělávacích programů Zoo Ohrada, včetně zhodnocení dojížděky v rámci regionu
- vytvoření, realizace a zhodnocení dotazníku, který zkoumá přístup žáků 1. stupně ZŠ ke zvířatům obecně a zjišťuje, zda mají povědomí o problematice chovu ohrožených zvířat
- vytvoření EVP pro potřeby Zoo Ohrada
- tvorba materiálů vhodných pro projekt organizovaný ve škole
- realizace projektu.

Pro větší přehlednost metodické části bude uváděna metodika pro

- aktivity související s rozбором nabídky výchovně vzdělávací činnosti Zoo Ohrada
- dotazník
- EVP, projekt

4.1 Rozbor nabídky výchovně vzdělávací činnosti Zoo Ohrada

4.1.1 Výběr zájmového území

Pro rozbor nabídky výchovně vzdělávacích aktivit jsem zvolila Zoologickou zahradu Ohrada. Důvodem pro výběr této lokace byla dobrá dostupnost z jihočeské metropole, dlouholetá zkušenost pracovníků s tvorbou a realizací výchovně vzdělávacích programů a vstřícný postoj odpovědných osob z oddělení vzdělávání.

4.1.2 Získávání dat

Potřebné informace k této práci jsem získávala z výročních zpráv a interních materiálů oddělení vzdělávání Zoo Ohrada. Dále jsem čerpala z webových stránek Zoo Ohrada a z webových stránek organizací, jichž je Zoo Ohrada členem (Unie českých a slovenských zoologických zahrad, Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií). Po kompletaci obecných dat jsem konzultovala s vedoucím oddělení vzdělávání RNDr. Romanem Kösslem a pracovnící oddělení vzdělávání Mgr. Michaelou Hartlovou.

4.1.3 Práce s daty

Z dostupných materiálů jsem vybrala informace týkající se počtu žáků, kteří absolvovali vzdělávací program nebo besedu v daném roce. Tyto údaje jsem dala do tabulky a vytvořila jsem grafy v počítačovém programu MS Office Excel 2007.

Při zhodnocení dojížděky jsem vybrala údaje z interních materiálů Zoo Ohrada za rok 2009. Poté jsem vytvořila v programu MS Office Malování 2000 slepou mapu, kde jsem vyznačila školy, které se účastnily vzdělávacích aktivit Zoo Ohrada. V dalším obrázku jsem barevně odlišila regiony, které dojíždějí do Zoo Ohrada nejčastěji. Dále jsem vytvořila graf v programu MS Office Excel 2007, ve kterém jsem vybrala konkrétní města či vesnice, jejichž školy přijížděly do Zoo Ohrada nejčastěji.

4.2 Dotazník

Hlavním cílem tohoto výzkumu byla analýza přístupu žáků prvního stupně ZŠ ke zvířatům obecně a pet zvířatům, dále pak zjištění znalostí žáků v oblasti ochrany zvířat před obchodováním.

Získaná data byla vyhodnocena:

- a) z hlediska celkového
- b) z hlediska lokálního – z tohoto hlediska budou zkoumány rozdíly v odpovědích u žáků 1. stupně městských škol a žáků 1. stupně vesnických škol.

4.2.1 Charakteristika výběrového vzorku

Při tomto výzkumu jsem pracovala se žáky ve věku 9 – 11 let, kteří navštěvovali 4. třídu základní školy. Tuto věkovou kategorii jsem zvolila na základě své pedagogické zkušenosti s takto starými žáky a na základě doporučení dalších pedagogů, kteří dotazník prostudovali.

S ohledem na zkoumané lokální hledisko jsem oslovila 3 městské a 3 vesnické školy z Jihočeského kraje. Při výběru městských škol jsem se obrátila na školy z větších i menších měst, aby údaje měly co nejkomplexnější charakter. Vstříc mi vyšla ZŠ Pohůrecká z Českých Budějovic (4. A - 25 žáků), ZŠ T. G. Masaryka z Vimperka (4. B. - 20 žáků) a ZŠ T. G. Masaryka z Milevska (4. A - 26 žáků). Z vesnických škol jsem oslovila ty, se kterými v současné době profesně spolupracuji, a to ZŠ Holubov (14 žáků), ZŠ Brloh (11 žáků) a ZŠ Plavsko (14 žáků). ZŠ Holubov a ZŠ Plavsko jsou školy malotřídní.

Celkem se dotazníkového šetření zúčastnilo 110 žáků.

4.2.2 Použité metody a získávání dat

Pro svou práci jsem zvolila kvantitativně orientovaný výzkum, neboť je to vhodnější metoda hodnocení dat u většího počtu respondentů. Jednotlivá data jsem získávala pomocí dotazníkové metody. K tomuto účelu jsem vytvořila nestandardizovaný dotazník na zkoumané téma.

Dotazník obsahuje celkem 12 otázek a jsou v něm použity:

- a) otázky uzavřené, které nabízejí respondentovi možnost volby mezi dvěma či více možnými odpověďmi,

- b) otázky otevřené a otázky s otevřeným zakončením, které dávají respondentovi možnost bez omezení se přesně vyjádřit.

Součástí přípravné fáze dotazníku byla pilotáž, kterou jsem uskutečnila v ZŠ Křemže s polovinou čtvrté třídy. Poté jsem provedla úpravu dotazníku, konkrétně jsem vyřadila jednu otázku, několik jsem jich zpřesnila a stylisticky opravila. Upravený dotazník jsem znovu prověřila ve stejné třídě, s druhou polovinou žáků.

Po vytvoření konečné podoby dotazníku jsem oslovila ředitele a učitele vybraných základních škol s prosbou o možnost realizace dotazníku v dané třídě. Konkrétní informace, týkající se vyplnění dotazníků, jsem prodiskutovala s třídními učiteli. Učitelé ZŠ Pohůrecká, ZŠ T. G. Masaryka (Milevsko, Vimperk) a ZŠ Plavsko vyplnili dotazníky se svou třídou bez mé přítomnosti. V ZŠ Brloh a ZŠ Holubov jsem dotazník realizovala osobně. Na vyplnění dotazníku mi byla uvolněna část vyučovací hodiny (cca 30 min).

Před začátkem vyplňování dotazníku jsem žákům dala instrukce, jak správně vyplnit dotazník. Při samotném vyplňování jsme postupovali po jednotlivých otázkách společně. Dotazník byl žákům srozumitelný, zaznamenala jsem obtíže pouze u jednoho žáka se speciálními vzdělávacími potřebami.

4.2.3 Práce s daty, hodnocení dat

S dotazníky každé školy jsem pracovala zvlášť, zapsala jsem odpovědi jednotlivých otázek do tabulek v programu MS Office Excel 2007. Data z jednotlivých škol jsem hodnotila z celkového hlediska a poté z hlediska lokálního (zvlášť jsem zhodnotila městské a vesnické školy). Zjištěné odpovědi jsem dala do grafů či tabulek opět v programu MS Office Excel 2007.

4.3 Projekt

Projekt, zaměřený na informovanost žáků 1. stupně v oblasti ochrany volně žijících zvířat jsem rozdělila na dvě části, které lze v praxi využít samostatně i dohromady.

- První část projektu je dále označena jako ekologický výukový program (EVP), protože všechny aktivity byly primárně vytvořeny pro potřeby Zoo Ohrada.
- Druhá část projektu obsahuje náměty do výuky, které navazují na EVP a lze je využít při projektovém vyučování.

4.3.1 Postup při tvorbě projektu

Výsledný EVP a náměty na pokračování projektu ve škole, jsou vlastní konstrukce. Při tvorbě projektu jsem se držela standardní metodiky pro tvorbu projektu a EVP. Inspirace pro praktické úkoly jsem čerpala z knih Hanuše R., Chytilové L. (2009); Pelánka R (2010); Pike G., Selbyho D. (2000). Po formální stránce jsem využila předlohy Tomkové A., Kašové J., Dvořákové M. (2009).

Při tvorbě projektu jsem vycházela z poznatků získaných dotazníkovým šetřením a dle něj jsem volila množství a složení informací, které jsem následně zařadila do projektu. Po dobu příprav jsem konzultovala s vedoucím oddělení vzdělávání RNDr. Romanem Kösslem.

4.3.2 Realizace projektu

Pracovní verzi projektu jsem realizovala se čtvrtou třídou ZŠ Křemže v dubnu 2012. Přítomno bylo 24 žáků. První část projektu (tedy EVP připravený pro Zoo Ohrada) jsem přizpůsobila podmínkám, odpovídajícím školnímu zařízení; druhou část projektu jsem realizovala dle modelu uvedeného v kapitole VÝSLEDKY.

Pro projekt jsem si vyhradila 4 vyučovací hodiny.

5. VÝSLEDKY

5.1 Zoo Ohrada

5.1.1 Zhodnocení výchovně vzdělávací činnosti Zoo Ohrada

Od roku 2000 začalo pracovat oddělení vzdělávání na systematické nabídce vzdělávacích programů. V tomto období byly vytvářeny první vzdělávací programy. Roky 2001 a 2002 byly roky prvních nesmělých pokusů, kdy se programy testovaly a dále upravovaly. V roce 2001 se zúčastnilo programů 250 žáků a besedy ve škole 170 žáků. Roku 2002 se zájem o programy nepatrně zvýšil – absolvovalo je 320 žáků. Besedy ale zaznamenaly prudký nárůst, povídání o zvířatech si přímo ve škole poslechno 2 500 žáků.

V roce 2003 začalo vzdělávací oddělení Zoo Ohrada (v té době nazývané oddělení ekologické výchovy a propagace) se šesti základními vzdělávacími programy (Ptáci, Domácí zvířata, Nebojte se hadů, CITES, Žijící půda, Vydra). Dále bylo možno využít průvodcovských služeb či besed pořádaných přímo ve školách. Pokračoval trend z minulých let, zájem o programy v areálu se nepatrně zvýšil – účastnilo se jich 450 žáků. Besedy ve školách se dostaly na své maximum (údaje za roky 2000 – 2011) a to na 3 050 žáků. Dohromady tedy v roce 2003 využilo nabídky zoo 3 500 žáků.

V roce 2004 zůstal počet nabízených programů stejný, v areálu zoo se programů zúčastnilo 18 školek či škol (885 dětí) a nejvíce žádaným byl vzdělávací program Nebojte se hadů a Domácí zvířata. Besedu do své školy si objednalo 19 mateřských a 12 základních škol (1 401 dětí). Tento rok se tedy podařilo na vzdělávací program či besedu přilákat 2 286 dětí. Je patrné, že tento rok měl oproti letům minulým klesající tendenci, proto Zoo Ohrada připravila větší reklamní kampaň a vydala informační brožuru, kterou rozesílala jednotlivým školám v Jihočeském kraji.

Snaha se vyplatila a v roce 2005 se zúčastnilo některého ze šesti vzdělávacích programů 1 447 žáků. Besedy byly tradičně oblíbenější, početní nárůst byl také patrný – zúčastnilo se jich 2 573 žáků. Celkový počet žáků na jednotlivých vzdělávacích programech a besedách byl skoro dvojnásobný oproti předchozímu roku – 4 020 žáků.

V roce 2006 přibyl nový vzdělávací program Moudrá sova. Návštěvnost vzdělávacích programů mírně vzrostla, v areálu školy program absolvovalo přibližně 1 505 žáků se svými učiteli. Stoupající tendence v počtu žáků na besedách zastavila ten-

to rok hrozba ptačí chřipky, některé školy pod nátlakem ze strany rodičů rušily objednané besedy. Besed se zúčastnilo pouhých 1 711 žáků, což se promítlo do celkového počtu žáků za tento rok – 3 216.

Zlomovým se stal rok 2007, zoologická zahrada zaznamenala zvýšenou poptávku po vzdělávacích programech. Hlavním důvodem bylo otevření nové moderní budovy vzdělávacího centra, a také rozšíření nabídky vzdělávacích programů – programy byly konkrétně upraveny pro odpovídající věkovou skupinu. Mateřské školy si tak mohly vybrat ze 4 vzdělávacích programů, první stupeň ze 7 programů, druhý stupeň a střední školy z 8 vzdělávacích programů. Programů se zúčastnilo 3 988 žáků, tedy více než dvojnásobek oproti roku minulému. Besedy zůstaly i nadále oblíbené, objednalo si je 87 základních, středních či mateřských škol (dohromady 2 087 žáků). Celkový počet žáků, kteří absolvovali vzdělávací program či besedu je 6 075. Rok 2007 byl významný také proto, že zájem o programy v areálu zoo byl poprvé vyšší než výjezdy na besedy do škol.

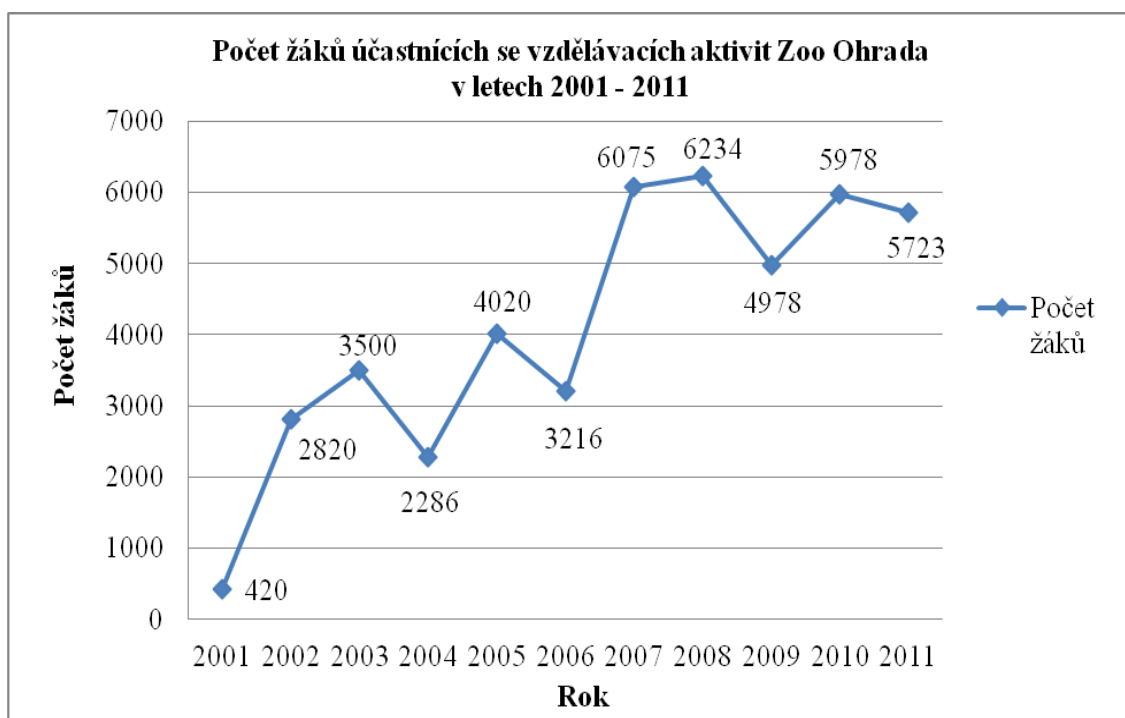
V roce 2008 probíhaly vzdělávací programy, do kterých se zapojilo 4 077 žáků. O besedu ve vlastní škole stálo tento rok 87 mateřských, základních či středních škol (2 157 dětí). Dohromady to dělalo 6 234 žáků. Oddělení ekologické výchovy a propagace se i nadále snažilo podporovat vzrůstající zájem o vzdělávací činnost Zoologické zahrady, přibývaly různé novinky – zoologický kroužek a tábory v období letních prázdnin.

Od roku 2009 mají školy usnadněnou práci, díky zavedení elektronických objednávek na nabízené vzdělávací programy. V tomto roce uskutečnila zoo vzdělávací programy se 3 461 žáky, besedu do vlastní školy si objednalo 66 subjektů (1 517 žáků). Celkový počet žáků na programech a besedách byl 4 978. Největší zájem byl tradičně o program Nedráždi hada bosou nohou, dále pak o program Ohrožená vydra a Zvířátka na statku.

V roce 2010 proběhlo celkem 275 vzdělávacích programů (3 579 žáků) a bylo realizováno 80 besed (2 399 žáků). Celkově si své znalosti touto zábavnou formou doplnilo 5 978 žáků. Výrazný nárůst zájmu o besedy na úkor programů v Zoo byl zaznamenán ze strany mateřských škol a byl odůvodněn problémy s financováním dopravy. Proto mateřské školy volily raději variantu dojíždění pracovníků ze Zoo přímo k nim.

Rok 2011 byl srovnatelný s rokem minulým, besed bylo realizováno 221 a zúčastnilo se jich 4 022 žáků, nabídky besed do škol využilo 1 701 žáků. Dohromady tak tento rok proběhl program pro 5 723 dětí.

V grafech:

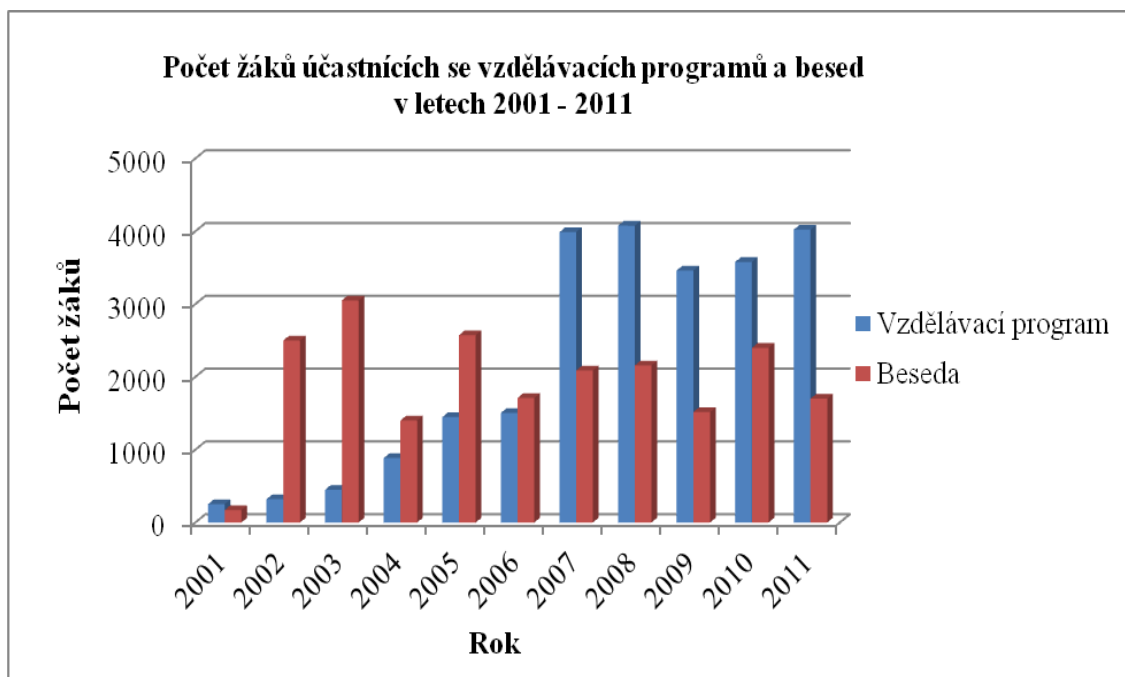

Graf č. 1 – Celkový počet žáků účastnících se vzdělávacích aktivit Zoo Ohrady v letech 2001 – 2011

Z grafu je zřejmé, že první rok je, co do počtu žáků, chudší. Vzdělávací programy se zkoušejí, upravují se do optimální podoby a oslovování mateřských, základních a středních škol je zatím nedokonalé.

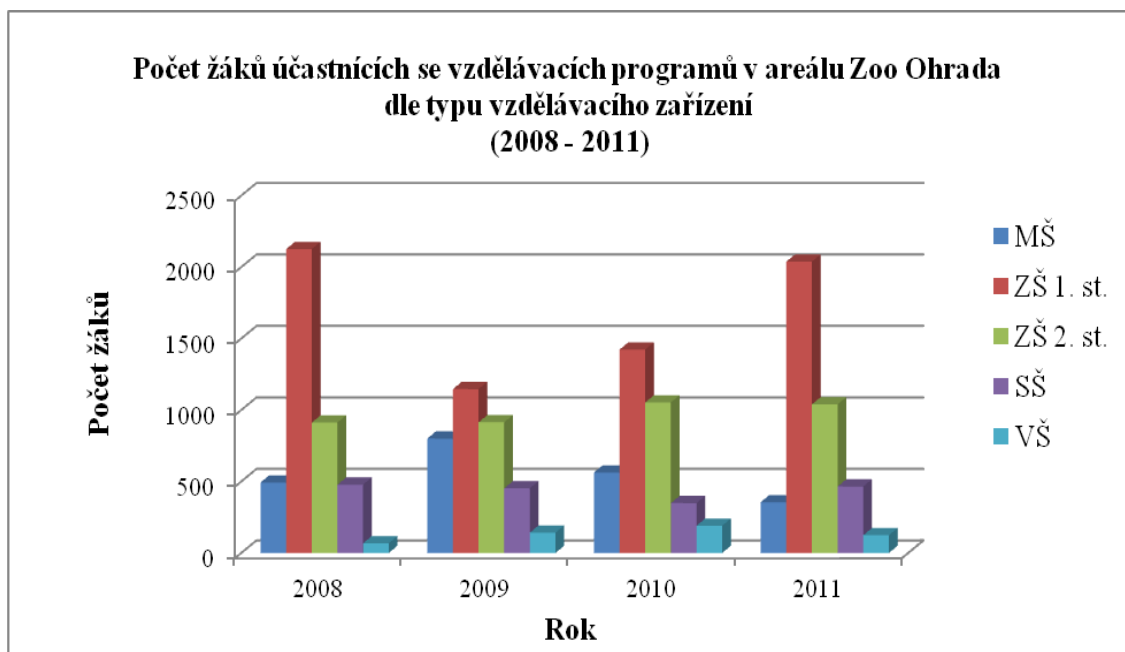
Hodnoty za rok 2002 – 2006 se pohybují přibližně na stejné úrovni, v rozmezí 2 286 žáků do 4 020 žáků.

Zmiňovaný zlom v roce 2007 je jasně patrný, počet žáků se výrazně zvyšuje. Důvodem je již zmiňované otevření vybavených učeben v nové budově vzdělávacího centra. V letech 2007 – 2010 je návštěvnost vzdělávacích programů také přibližně ve stejných hodnotách (okolo 5 000 – 6 000 žáků).

Graf č. 2 – Počet žáků účastnících se vzdělávacích programů a počet žáků účastnících se besedy v letech 2001 – 2011, Zoo Ohrada

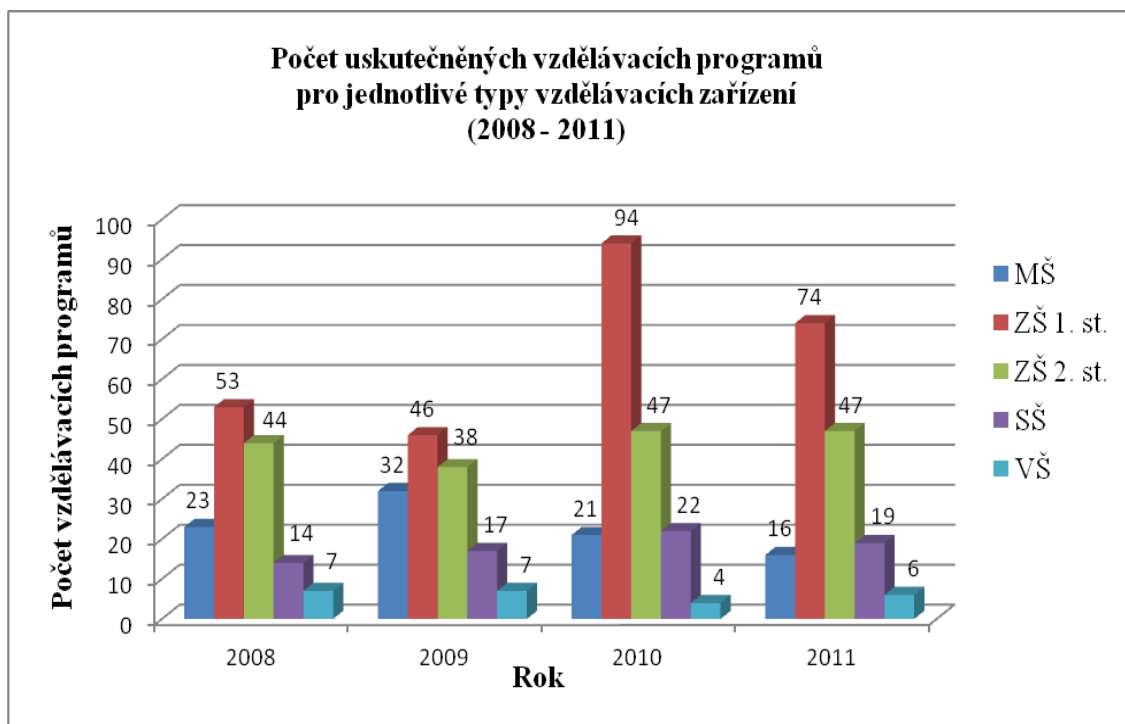
Z grafu je patrné, že v prvních letech fungování vzdělávacího centra Zoo Ohrada, převládala obliba besed, které se uskutečňovaly mimo areál (vyjma roku 2001, kdy jsou hodnoty relativně vyrovnané). Rok 2007 byl zlomovým, prudce vzrostla poptávka po vzdělávacích programech na úkor besed. Důvodem bylo otevření nové budovy vzdělávacího centra, které poskytlo nadstandardní vybavení pro realizaci vzdělávacích programů. V letech 2008 – 2011 pak tento trend pokračoval.

Graf č. 3 – Počet žáků účastnících se vzdělávacích programů v areálu Zoo Ohrada dle typu vzdělávacích zařízení (v letech 2008 – 2011)

V grafu jsou porovnány údaje o počtu žáků, kteří se účastnili vzdělávacího programu v areálu Zoo Ohrada dle typu vzdělávacího zařízení. Vzdělávacími zařízeními jsou myšleny mateřské školy, základní školy (rozlišen 1. a 2. stupeň), střední školy a vysoké školy. Je zjevné, že největší zájem o vzdělávací programy mají 1. stupně základních škol. V roce 2008 se zúčastnilo vzdělávacího programu 2 126 žáků 1. st. ZŠ, tj. 52 % žáků absolvujících vzdělávací program toho roku. V roce 2009 vzdělávací program navštívilo 3 461 žáků 1. stupně ZŠ (33 %), v r. 2010 to bylo 3 579 žáků 1. stupně ZŠ (23 %) a v roce 2011 celkem 4 022 žáků 1. stupně ZŠ (50 %).

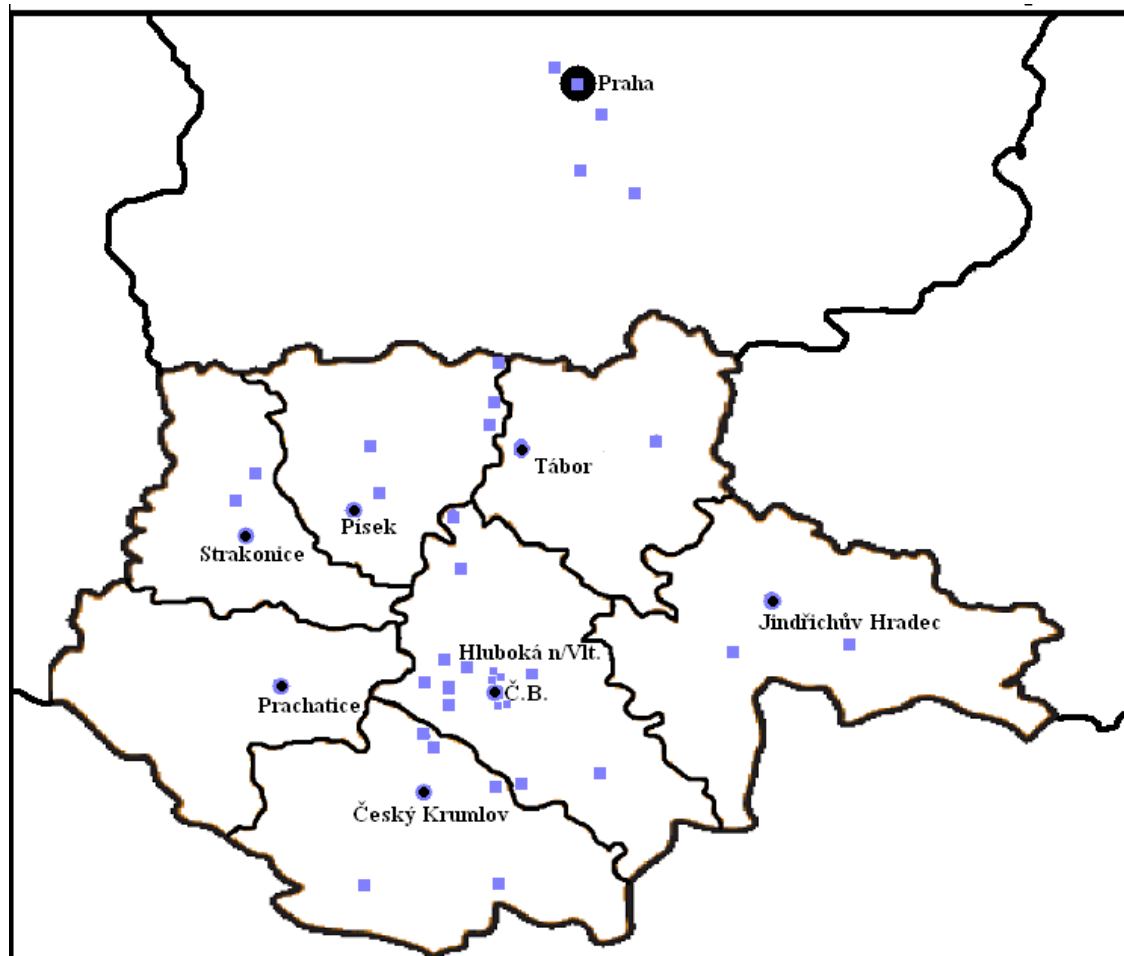
Graf č. 4 – Počet vzdělávacích programů uskutečněných v areálu Zoo Ohrada pro jednotlivé typy vzdělávacích zařízení (v letech 2008 – 2011).

V grafu č. 4 jsou údaje o počtu vzdělávacích programů, které proběhly v areálu Zoo Ohrada v letech 2008 – 2011. Údaje jsou opět rozděleny pro jednotlivé typy škol. Jasně patrný je vysoký zájem o vzdělávací programy ze stran 1. stupně ZŠ. V roce 2008 proběhlo celkem 141 vzdělávacích programů, 38 % z nich bylo určeno školám 1. stupně ZŠ. V roce 2009 proběhlo 140 programů, 32 % z nich bylo realizováno pro 1. st. ZŠ. V roce 2010 proběhlo 188 vzdělávacích programů, 1. stupně ZŠ absolvovaly dokonce 50 % všech programů. A v roce 2011 proběhlo 162 vzdělávacích programů, z nichž 46 % bylo uspořádáno pro 1. stupně ZŠ.

Grafy č. 3 a 4 jasně dokazují, že nejvyšší zájem o vzdělávací programy mají 1. stupně základních škol. Tomu se přizpůsobuje i nabídka ekologicko vzdělávacího centra Zoo Ohrada (např. v roce 2011 přibyl nový vzdělávací program Kdo žije na louce pro 1. stupeň ZŠ) a tuto myšlenku podporuje i cíl této diplomové práce.

5.1.2 Zhodnocení dojížd'ky

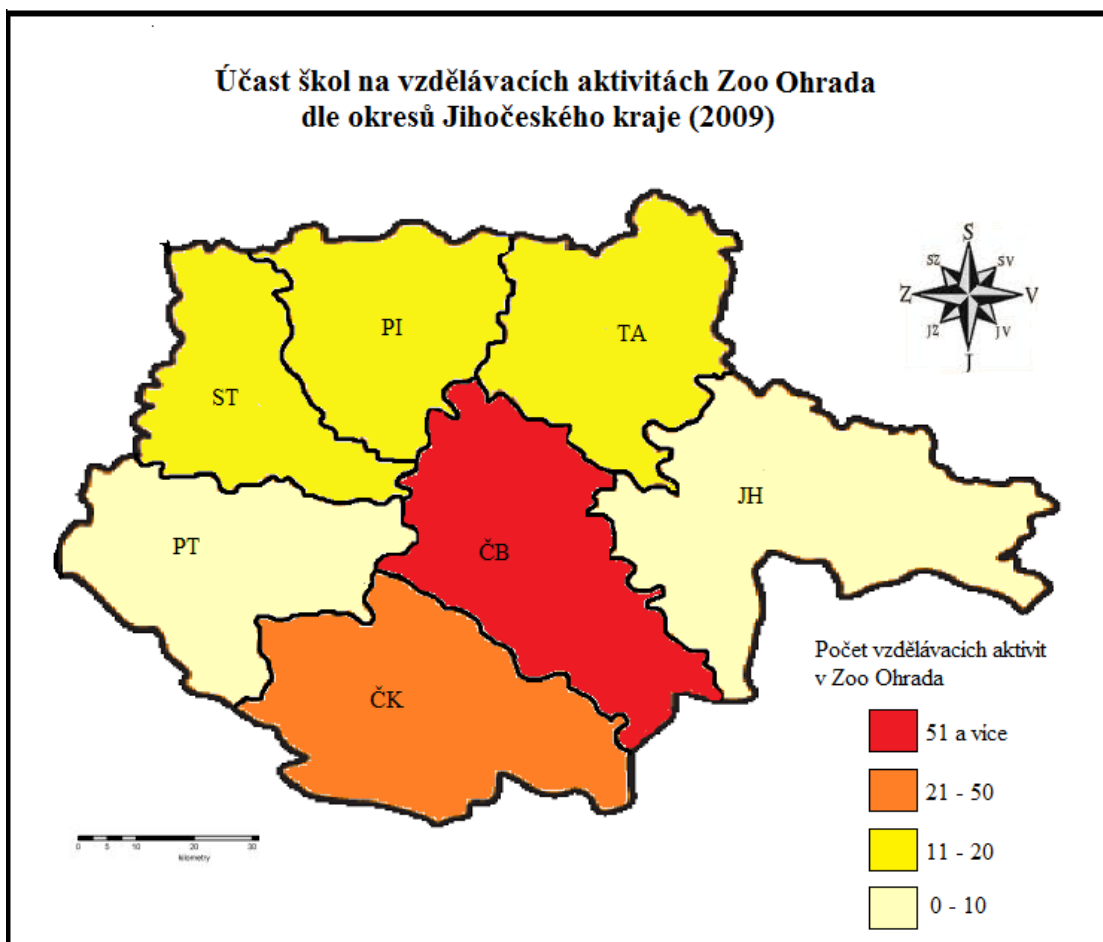
Kompletní informace týkající se dojížd'ky za vzdělávacími aktivitami Zoo Ohrada jsou vedeny od roku 2007. Pro zhodnocení dojížd'ky jsem si vybrala rok 2009 z důvodu nižší účasti škol na vzdělávacích programech a besedách. Díky nižší četnosti údajů jsou vytvořené obrázky přehlednější.

Obr. č. 2 - Školy, které se účastnily vzdělávacího programu či besedy v Zoo Hluboká (2009)

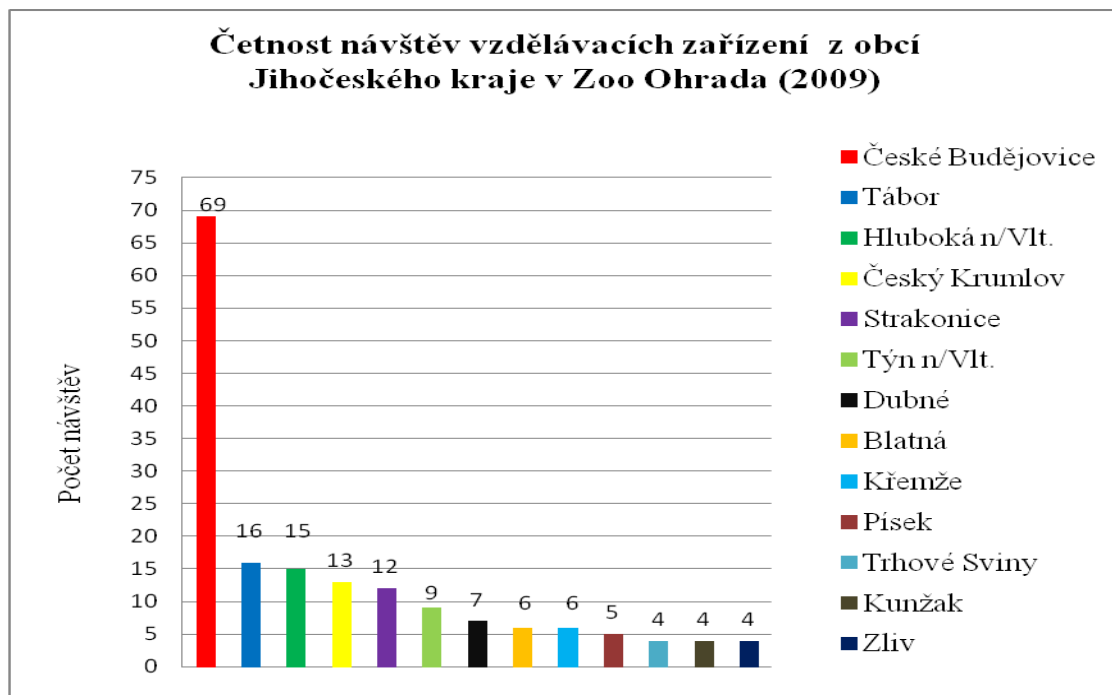
Na obrázku č. 2 jsou barevně zobrazeny města a vesnice, jejichž školy alespoň jednou využily nabídky vzdělávacích aktivit Zoo Ohrada. V obrázku není zohledněno, kolikrát školy během roku zoo navštívily. Z obrázku je zřejmé, že Zoo Hluboká je atraktivní pro celý jihočeský region a také pro region středočeský. Dle očekávání, nejvíce služeb této zoo využívají školy z nejbližšího okolí v okruhu cca 30 km. Není ale výjimkou, že do Zoo Ohrada přijíždění i školy vzdálené až 150 km (např. ZŠ Petroupim,

ZŠ Tloskov). Za povšimnutí stojí také silniční spojení mezi Českými Budějovicemi a Prahou. Školy, přímo ležící v blízkosti hlavního silničního tahu (silnice E55), navštěvují Zoo Ohrada i z větších vzdáleností. Naopak minimální zájem je ze šumavské oblasti, důvodem může být právě ztížená dopravní dostupnost.

Obr. č. 3 – Četnost dojíždějících škol z Jihočeského kraje za vzdělávacími programy a besedami Zoo Hluboká (2009)

Na obrázku č. 3 je zohledněno, kolikrát školy z daného okresu využily nabídky vzdělávacích aktivit Zoo Ohrada během roku 2009. Nejčastěji do Zoo Hluboká směřují školy z Českobudějovického okresu, dále pak školy z Českokrumlovska. Školy ze Strakonicka, Písecka a Táborska dojíždějí do Zoo Ohrada také poměrně stabilně. Malý zájem je strany škol Prachatického a Jindřichohradeckého okresu. Důvodem může být zmiňovaná horší dostupnost ze šumavského regionu. V případě Jindřichohradeckého okresu může být důvodem i snazší dostupnost do Zoo Jihlava.

Graf č. 5 – Četnost návštěv vzdělávacích zařízení z obcí Jihočeského kraje v Zoo Ohrada (2009)

Z grafu č. 5 jasně vyplývá, že nejčastěji vzdělávacích služeb Zoo Ohrada využívají školy z Českých Budějovic. Tento výsledek byl očekávaný, důvodem je krátká vzdálenost mezi městy (Hluboká nad Vltavou → České Budějovice = cca 15 km), možnost využití hromadné i cyklistické dopravy. Velkou roli také hraje velikost města České Budějovice a počet škol, které se v tomto městě nacházejí.

Druhé místo zaujímá město Tábor. Školy z tohoto města se účastnily během roku 2009 šestnácti vzdělávacích programů či besed. Domnívám se, že v roce 2012 dojde k výraznému propadu v dojížděcí z Tábora, v důsledku otevření zoologické zahrady přímo v tomto městě (Zoo Větrovy).

Třetím městem, ze kterého školy dojíždějí (v tomto případě spíše docházejí) je Hluboká nad Vltavou. Důvodem je nejen dobrá dostupnost, ale také fakt, že Zoo Ohrada se školami ve svém bezprostředním okolí spolupracuje např. při zavádění nových vzdělávacích programů.

Dále do Zoo Ohrada pravidelně dojíždějí školy z Českého Krumlova, Strakonice, Týna nad Vltavou, z Blatné a Křemže. Školy z obcí Písek, Kunžak, Zliv, Trhové Sviny se během roku zúčastnily 4 – 5 akcí. Školy z jiných obcí se účastnily aktivit Zoo Ohrada nárazově.

5.2 Dotazník

Dotazníkovou metodou byly mezi žáky ve věku 9 – 11 let ze třech vesnických a třech městských škol Jihočeského kraje zjištěny tyto výsledky:

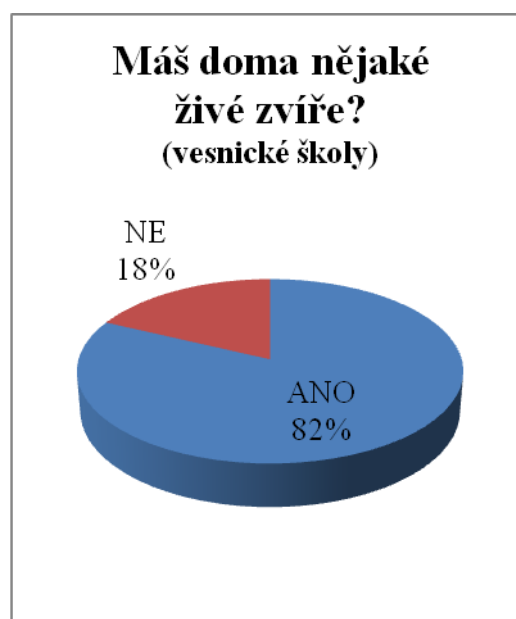
Otázka č. 1. Máš doma nějaké živé zvíře?

Graf č. 6 – Procentuelní zobrazení žáků, kteří mají či nemají zvíře

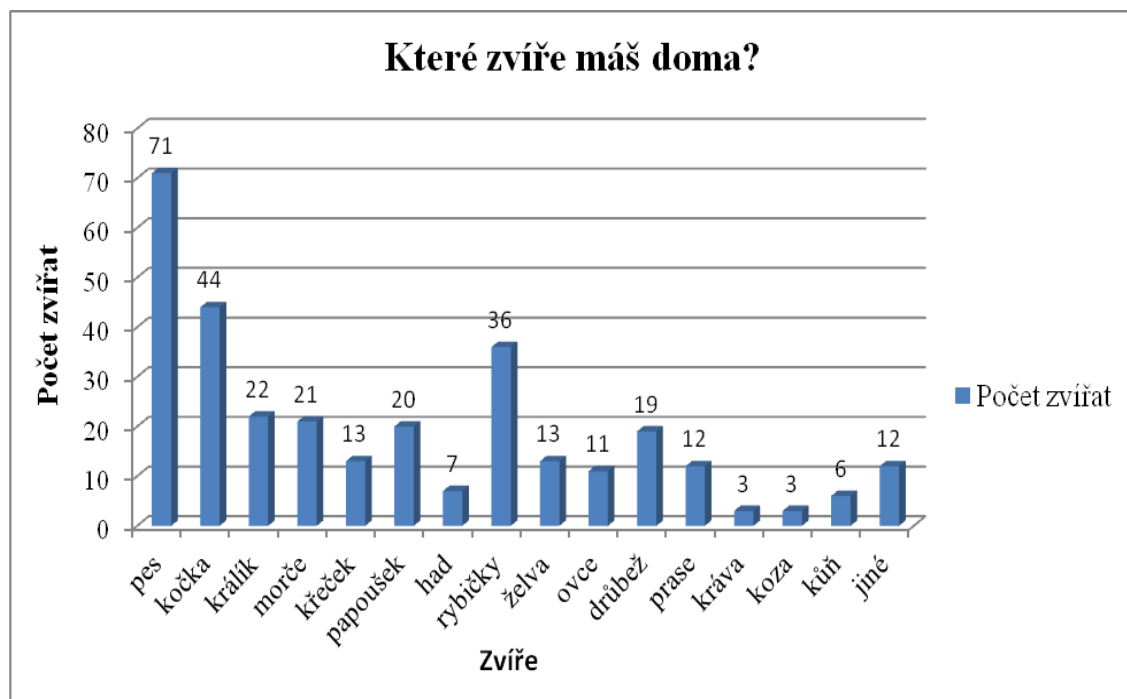
Graf č. 7 – ad. graf č. 6 (městské školy)

Graf č. 8 – ad. graf č. 6 (vesnické školy)

Z celkového grafu č. 6 je zřejmé, že většina dětí (89 %) doma má živé zvíře. 11 % žáků zvíře doma nemá, nicméně v rozhovoru někteří uvádějí, že zvíře vlastní blízký rodinný příslušník, nebo že zvíře mívali. Zajímavé je, že zvířata vlastní více dětí z městských škol (93 %) než z vesnických (82 %), (viz graf č. 7, 8).

Otázka č. 2 – Které zvíře máš doma?

Graf č. 9 – Nejčastěji chovaná zvířata

Graf č. 9 ukazuje, že nejčastěji chovaným domácím zvířetem je pes. Psa má doma 71 z 98 dětí, tedy téměř 72 % dětí. Druhým nejčastěji chovaným zvířetem je kočka. Tu má 44 dětí, což představuje 45% dotázaných dětí, které mají zvíře doma. Třetím nejčastěji chovaným zvířetem jsou rybičky, které má 36 dětí (36%). 6 – 8 % dětí chová doma králíky, morčata, papoušky nebo drůbež. Ostatní uvedená zvířata se v dotazníku objevila v hodnotách nižších než 5 %. Zvířata nezahrnutá do dotazníku má přibližně 4 % dětí, nejčastěji jde o hlodavce (potkan, osmák, fretka, pískomil), dále pak chameleoni, strašilky, agamy. Jeden žák uvádí, že mají doma dokonce kunu a straky.

Z lokálního hlediska jsem porovnávala odpovědi žáků městských a vesnických škol do tabulky. U obou typů škol jsem zohlednila počet dětí, které mají zvíře doma (tedy 66 městských dětí a 32 dětí z vesnic).

Tabulka č. II – Nejčastěji chovaná zvířata dle lokality. Zvýraznění 3 nejčastěji chovaných zvířat.

Zvíře	Městské školy		Vesnické školy	
	počet	%	počet	%
pes	47	71%	24	75%
kočka	26	39%	18	56%
králík	13	20%	9	28%
morče	14	21%	7	22%
křeček	6	9%	7	22%
papoušek	14	21%	6	19%
had	4	6%	3	9%
rybičky	25	38%	11	34%
želva	8	12%	5	16%
ovce	5	8%	6	19%
drůbež	11	17%	8	25%
prase	9	14%	3	9%
kráva	2	3%	1	3%
koza	2	3%	1	3%
kůň	5	8%	1	3%
jiné	5	8%	7	22%

V tabulce č. II jsou barevně zvýrazněna 3 nejčastěji chovaná domácí zvířata. Psa chová přibližně stejný počet dětí ve městech i na vesnici (okolo 70 %). Kočku mají častěji děti z vesnických škol oproti dětem z městských škol. Při rozhovoru s dětmi se potvrdila má domněnka o rozdílných způsobech chovu - ve městech je kočka spíše zvířetem chovaným doma, na vesnicích je častěji chovaná venku. Třetím nejčastěji chovaným zvířetem jsou rybičky (v obou případech kolem 35 %).

Tabulka č. III – Nejčastěji chovaná zvířata dle lokality. Zvýraznění největších odchylek.

Zvíře	Městské školy		Vesnické školy	
	počet	%	počet	%
pes	47	71%	24	75%
kočka	26	39%	18	56%
králík	13	20%	9	28%
morče	14	21%	7	22%
křeček	6	9%	7	22%
papoušek	14	21%	6	19%
had	4	6%	3	9%
rybičky	25	38%	11	34%
želva	8	12%	5	16%
ovce	5	8%	6	19%
drůbež	11	17%	8	25%
prase	9	14%	3	9%
kráva	2	3%	1	3%
koza	2	3%	1	3%
kůň	5	8%	1	3%
jiné	5	8%	7	22%

V tabulce č. III jsou barevně zvýrazněna zvířata, u kterých se vyskytly odchylky vyšší než 8 %. Nejvyšší rozdíl (17 %) zaznamenal chov kočky. V rodinách dětí z vesnických škol je chována výrazně častěji. Jako důvod si dovoluji citovat žáka ZŠ Holubov: „*Kočka na vesnici prostě patří, mají jí tam všichni. My jsme si jí taky nepořídili, sama k nám přišla.*“

Králík je také chován častěji v rodinách dětí z vesnických škol. Jako v případě kočky, liší se způsob chovu – děti z městských škol chovají králíky jako domácí mazlíčky, děti z vesnických škol častěji uvádějí, že mají doma králíky na maso.

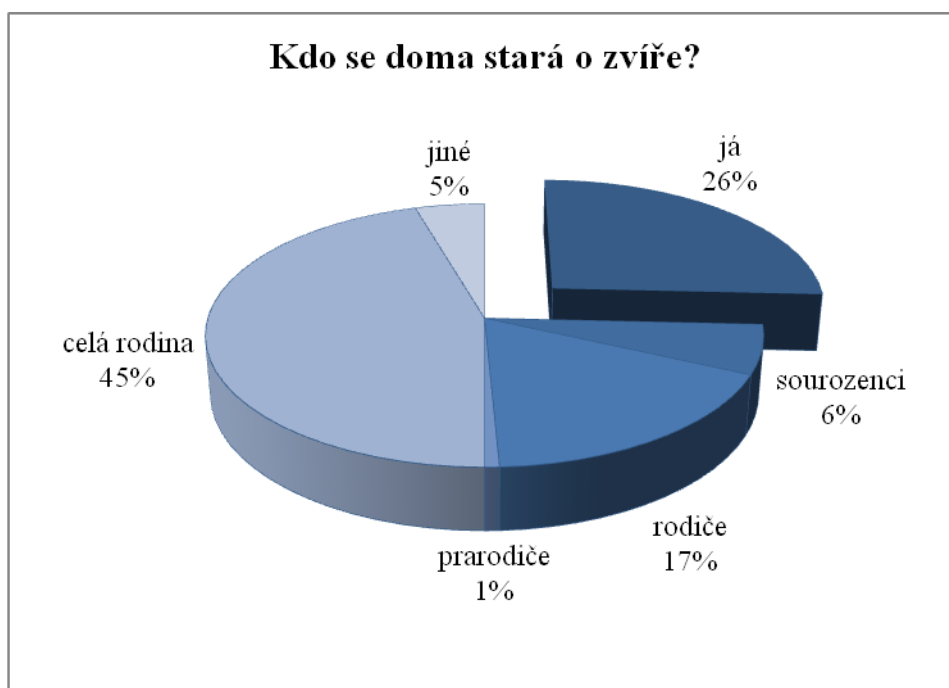
Častěji chovaná drůbež a ovce v rodinách dětí z vesnických škol byla očekávaná.

Více jiných zvířat uvádí opět děti z vesnických škol, převažují většinou hlodavci, které chovají spolu s dalšími zvířaty.

Otázka č. 3 – Kdo se o zvíře doma stará?

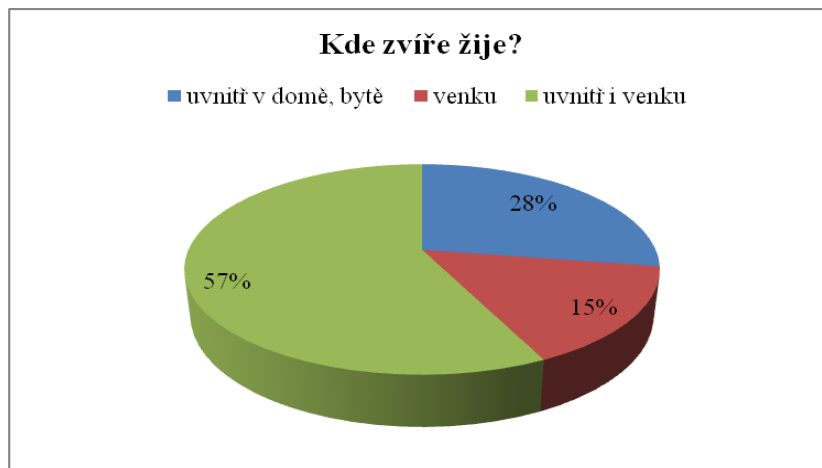
Otázka č. 3 patřila k obtížnějším. Děti se musely zamyslet, kdo se doma o zvířata opravdu stará. Před vyplněním odpovědi byly upozorněny, že odpověď celá rodina zahrnuje je samotné, případné sourozence, rodiče i prarodiče. Ve skutečnosti jsem především sledovala, kolik žáků zaškrtně odpověď JÁ, a hodnotí tak svůj vlastní podíl na chovu zvířete jako významný. Tuto otázku jsem hodnotila pouze z celkového hlediska, protože jsem nezaznamenala výrazný rozdíl z hlediska lokálního.

Graf č. 10 – Kdo se doma stará o zvíře

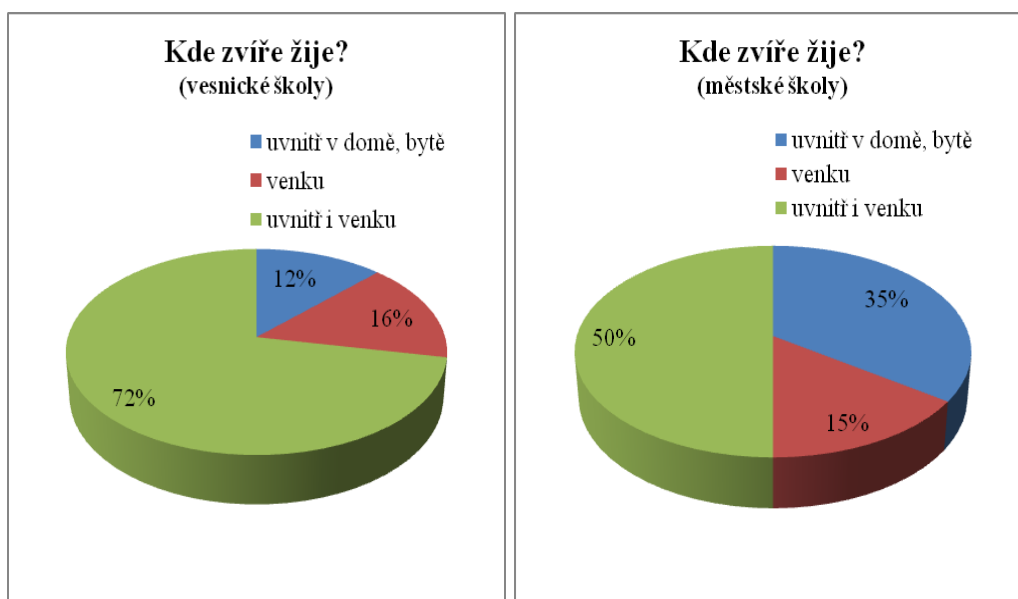
Z grafu č. 10 je patrné, že starost o domácí zvířata je většinou záležitost celé rodiny (45%). Sebe samotné označilo celých 26 % dětí, což je velmi příznivé číslo. Několik z nich následně uvedlo, že o některá zvířata se starají všichni z rodiny, ale některá zvířata (obvykle jedno určené) mají na zodpovědnost pouze sami.

Otázka č. 4 Kde zvíře žije?

Graf č. 11 – Kde zvíře žije

Z grafu č. 11 je zřejmé, že 57 % všech rodin chová zvířata venku i uvnitř domů a bytů. Pouze v bytě či domě je chováno 28 % zvířat a 15 % domácích zvířat žije pouze venku.

Graf č. 12 – ad. graf č. 11 (vesnické školy) Graf č. 13 – ad graf č. 11 (městské školy)

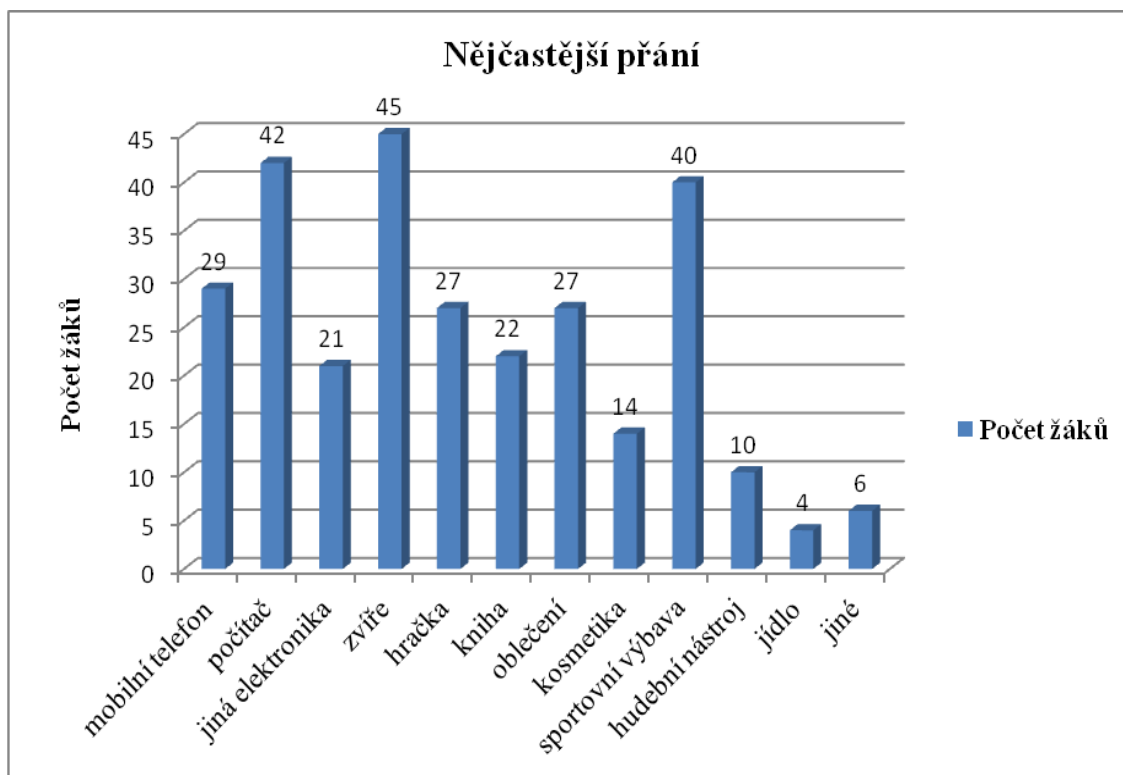
V těchto dvou grafech jsou porovnány možnosti chovu zvířat z lokálního hlediska. V obou případech jsou zvířata nejčastěji chována kombinovaně – tedy venku i uvnitř domů a bytů. Okolo 15% žáků městských i vesnických škol má zvířata pouze venku. Výrazný rozdíl je patrný u zvířat chovaných v domě či bytě. Děti z městských škol uvá-

dějí výhradně „domovní“ odchov zvířat téměř třikrát častěji. Takový výsledek byl očekávaný.

Otázka č. 5 - Jako dárek bys nejraději dostal (a)?

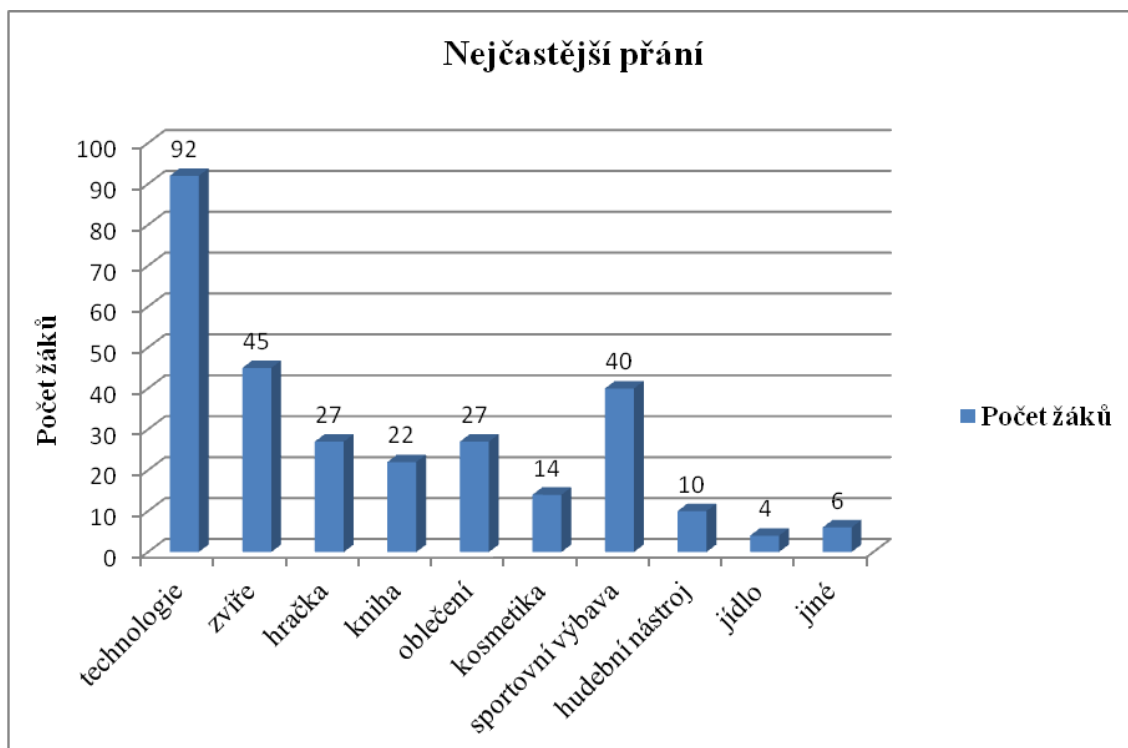
V následující otázce jsem se snažila postihnout co nejvíce možných odpovědí (zde mi byla pomocí zmiňovaná pilotáž). Před vyplněním této otázky jsem se žáky odpovědi prošla, u každé odpovědi jsme uvedli společně příklad.

U této otázky jsem sledovala, kolikrát se objeví touha po živém zvířeti. Také jsem předpokládala zvýšený zájem o technologie typu mobilní telefon, počítač, apod.

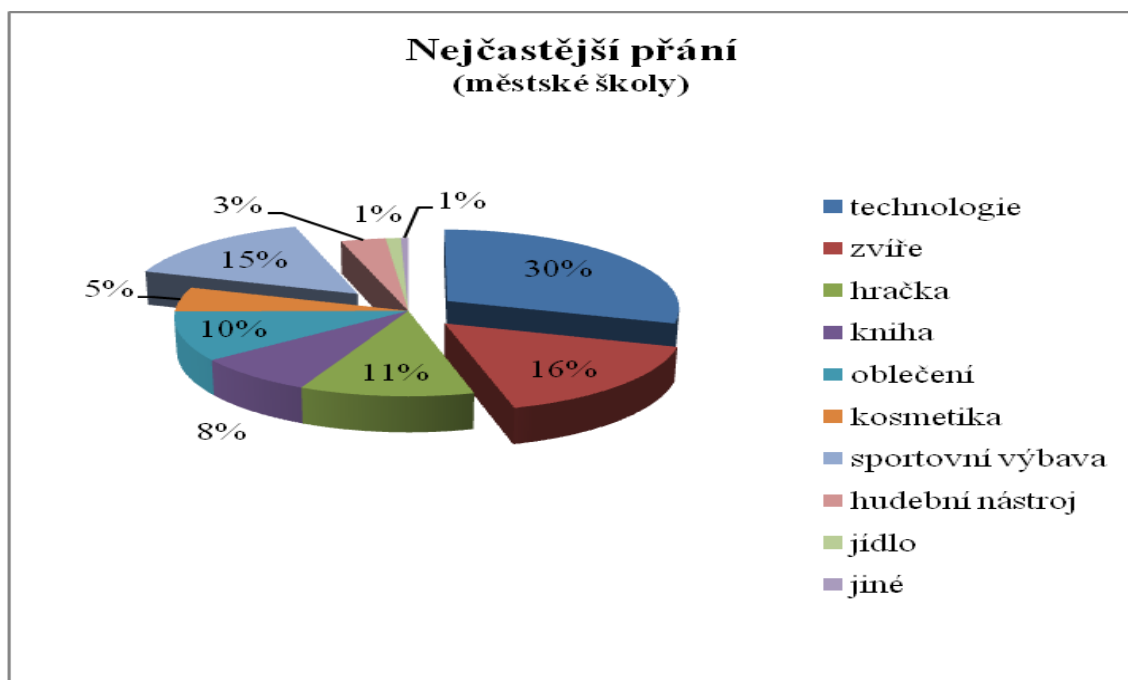

Graf č. 14 – Nejčastější přání

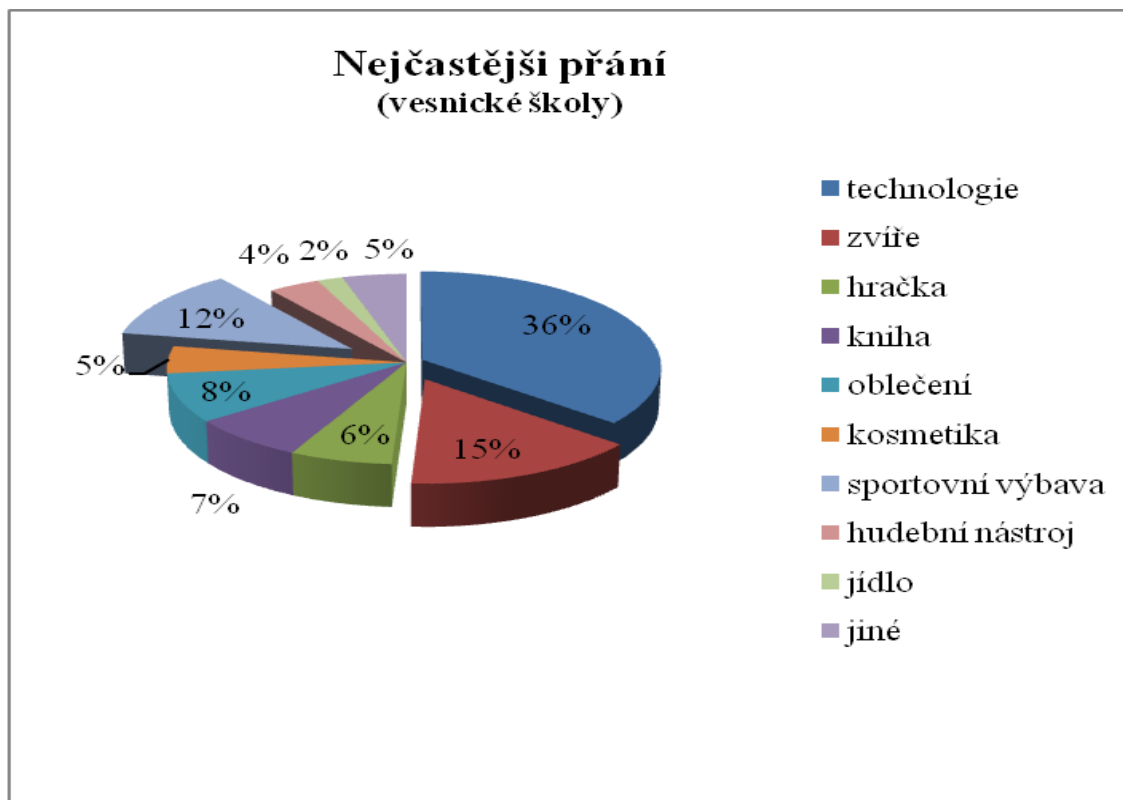
Z tohoto grafu je jasně patrné, že zvířata v životě dětí hrají velmi důležitou roli. 45 dětí ze 110 (41 %) uvedlo, že by si zvíře přálo. V těsném závěsu skončil počítač, který by si přálo 38 % dětí. Zajímavý výsledek představuje třetí nejžádanější dárek v podobě sportovní výbavy, kterou by si přálo přibližně 36 % dětí. V kategorii jiné se objevili např. peníze či vybavení pokoje.

Graf č. 15 – Nejčastější přání (mobilní telefon, PC, elektronika sloučeny do kategorie technologie)

Graf č. 16 – ad. graf č. 15 (městské školy)

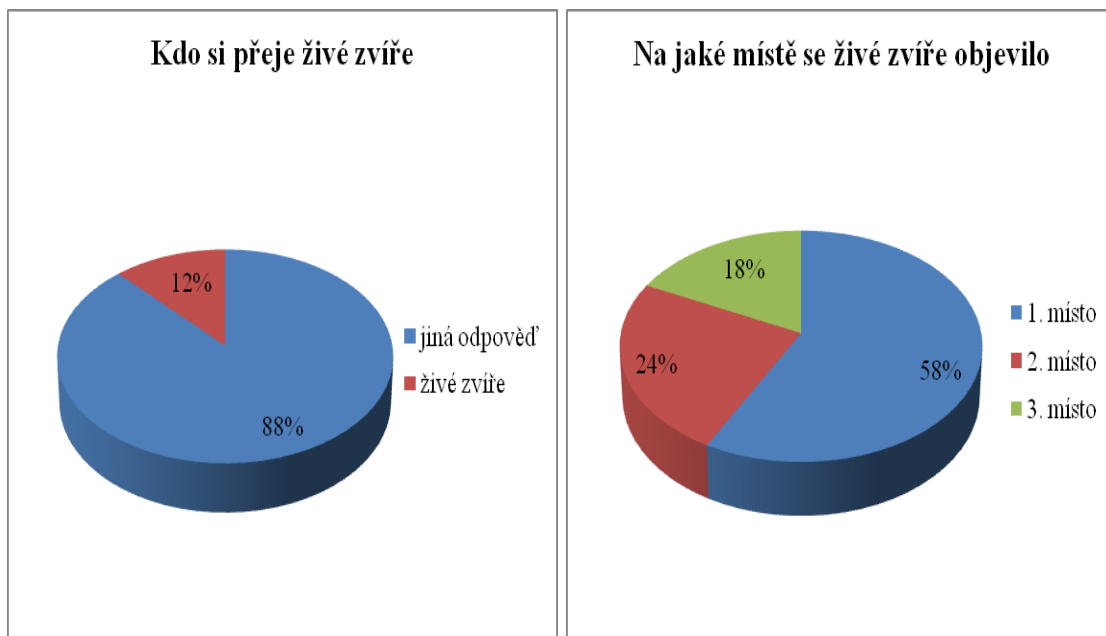
Graf č. 17 – ad. graf č. 15 (vesnické školy)

V grafu č. 15 jsem sečetla údaje o počtu dětí, které by si přály mobilní telefon, počítač či jinou elektroniku (nejčastěji Ipod, MP 3-5, počítačové či televizní hry). Technologie se tak rázem staly nejžádanější věcí (některou z nich si přeje přes 83 % dětí). Zvíře, které odsunuly na druhé místo převýšily více než dvojnásobně.

Při porovnání údajů žáků vesnických a městských škol (grafy č. 16, 17) jsem ve výšečovém grafu zdůraznila tři nejžádanější dárky. Touha po živém zvířeti a sportovní výbavě je u žáků z obou typů škol relativně stejná (vždy okolo 15 %). Po technologiích (mobilní telefon, PC, jiná elektronika) touží více žáci škol vesnického typu. Po počítači touží dokonce celých 56 % dětí z vesnických škol (oproti 36 % žáků z městských škol).

Otázka č. 6 – Jaké tři dárky by ti udělaly největší radost?

Tato otázka nejblíže zjišťuje, jak blízký vztah děti ke zvířatům mají. Sledovala jsem, zda se v žebříčku jimi vybraných dáreků objeví živé zvíře a na kolikátém místě.

Graf č. 18 – Přání živého zvířete

Graf č. 19 – Na jakém místě se zvíře objevilo

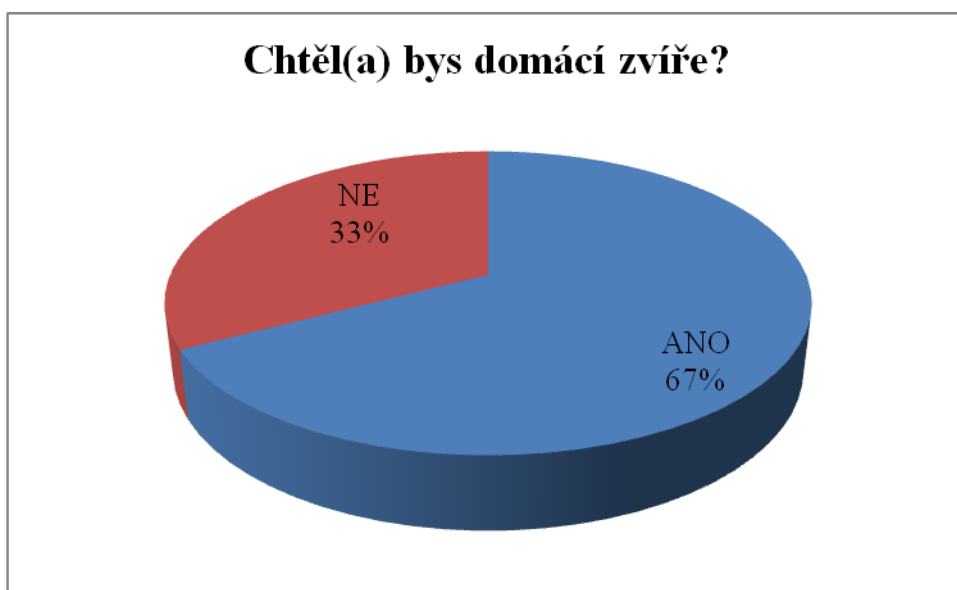
Ačkoliv v předchozí otázce uvedlo 41 % dětí, že by si přálo jako dárek zvíře, pouhých 12 % dětí následně zařadilo živé zvíře mezi 3 dárky, které si přeje nejvíce (graf č. 18).

Z dětí, které uvedly zvíře mezi své 3 top přání, jich téměř 60 % dalo zvíře na 1. místo (graf č. 19). Zajímavé je, že všechny děti z vesnických škol, které zvíře doma nemají, si ho opravdu přejí a mezi tato tři přání je uvedly. Žáci z městských škol, kteří doma zvíře nemají, po něm toužili pouze ve dvou případech.

Nejčastější odpovědi byly dle předpokladu opět technologie (mobilní telefon, počítač, PC hry a další). Některé odpovědi byly velmi zajímavé, někdy až úsměvné. Několik dětí si přálo štěstí, zdraví svých blízkých, či návrat zesnulého do rodiny. Jeden žák uvedl, že by si přál nekonečné prázdniny a jeden žák by rád neomezené množství peněz, aby si mohl vše koupit. Cituji: „*Nemusel bych chodit do školy, protože bych měl vše, tak by nevadilo, že jsem hloupý.*“

Z hlediska lokálního jsem nezaznamenala rozdíl vyšší než 1%.

Otázka č. 7. Chtěl(a) bys mít nějaké domácí zvíře?

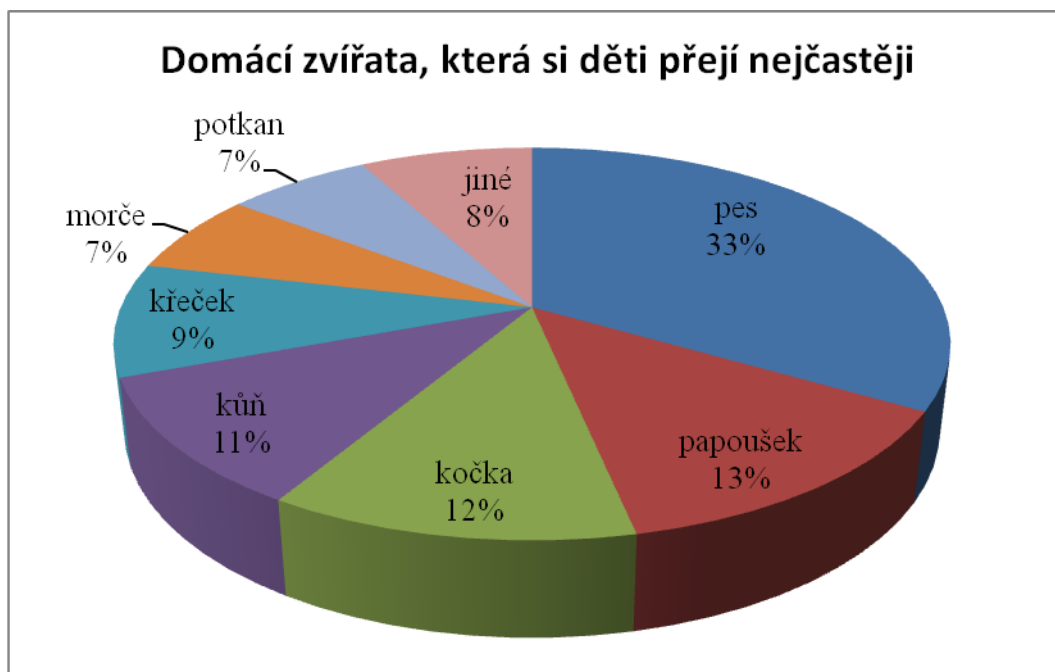
Graf č. 20 – Procentuální znázornění dětí, které si přejí nebo nepřejí domácí zvíře

Tabulka č. IV – Přání živého zvířete v porovnání žáků městských a vesnických škol

Chtěl(a) bys mít domácí zvíře?	Městské školy		Vesnické školy	
	počet	%	počet	%
ANO	41	58%	33	85%
NE	30	42%	6	15%

Ukázalo se, že domácí zvíře by si přálo 67 % všech dotazovaných dětí (graf č. 20). Děti z městských škol touží po zvířatech méně (odpověď ano uvedlo 58 % z nich) než děti z vesnických škol (tam se kladně vyjádřilo 85 % z nich), viz tabulka č. IV. Žáci, kteří si domácí zvíře nepřáli, uvedli většinou tyto důvody:

- zvířat již máme doma dost,
- nechci se o něj starat,
- doma by na něj neměl nikdo čas.

Graf č. 21 – Domácí zvířata, která si děti přejí nejčastěji

Zajímavé jsou i odpovědi, jaké konkrétní zvíře si děti přejí. Tradičně nejoblíbenějším zvířetem je pes, kterého by si přála třetina všech dotazovaných. Druhou nejčastější odpovědí byl překvapivě papoušek (13%), následovaný kočkou (12%) a koněm (11%). Mezi další oblíbená zvířata patřili hlodavci – křeček, morče, potkan. Zvířata, která se objevila v dotazníku minimálně jsou např. sklípkan, kuna, chameleon. Zajímavé bylo rovněž sledovat, která zvířata považují děti za domácí a která ne. Někteří žáci uvedli chameleona k této otázce, následně ho ale vyřadili a zařadili jako zvíře cizokrajné.

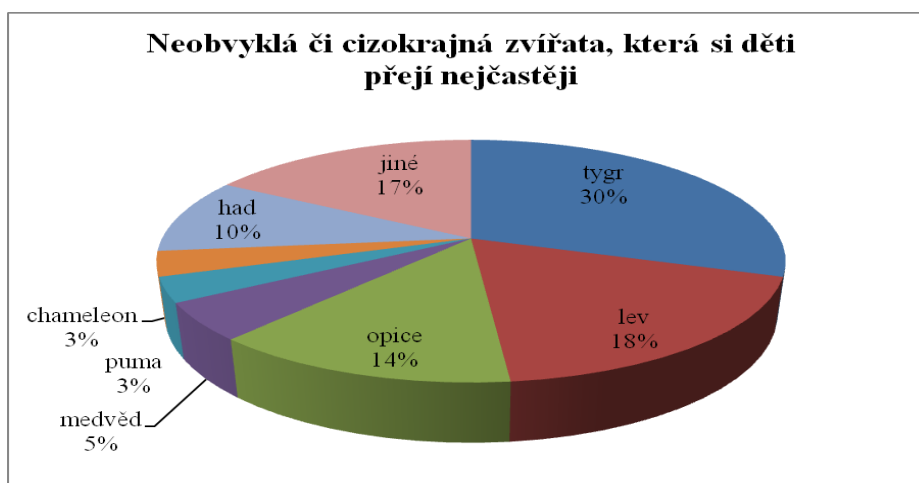

Otázka č. 8 - Chtěl(a) bys nějaké jiné neobvyklé nebo cizokrajné zvíře?

Graf č. 22 - Procentuelní znázornění dětí, které si přejí nebo nepřejí cizokrajné či neobvyklé zvíře

Odpovědi na tuto otázku bylo již více vyrovnané. Nadpoloviční většině žáků se představa cizokrajných či neobvyklých zvířat líbí, 44 % žáků by si takové zvíře nepřálo. Žáci městských škol měli odpovědi velmi vyrovnané – 51 % odpovědělo kladně, 49 % záporně. Neobvyklé či cizokrajné zvíře by si přálo 61 % dětí z vesnických škol.

Graf č. 23 – Cizokrajná či neobvyklá zvířata, která si děti přejí nejčastěji

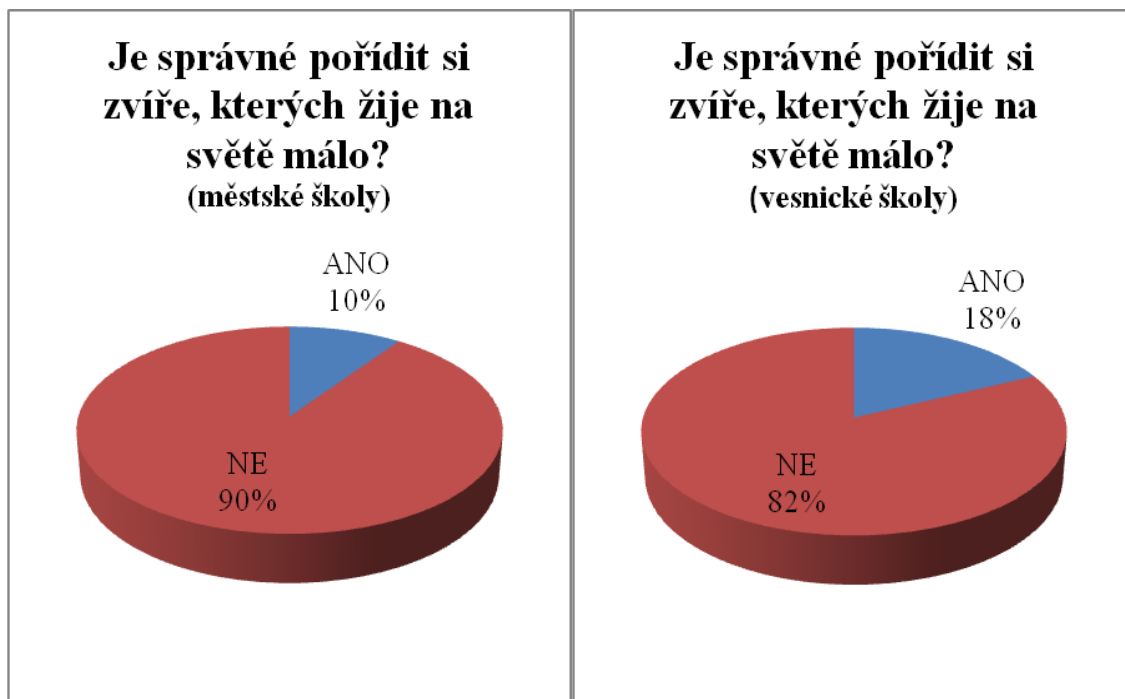
Děti, které si neobvyklé nebo cizokrajné zvíře přejí, by nejraději chovaly šelmy – tygr a lev společně tvořili téměř polovinu všech odpovědí. 14 % žáků by si přálo opici a 3 – 5 % žáků by rádo medvěda, pumu či již zmiňovaného chameleona. Nevýznamnou procentuální položku tvořily odpovědi např. delfin, vlk, kiwi, žirafa, zebra, gepard, hranostaj a další.

Otázka č. 9 - Myslíš, že je správné, aby si každý mohl koupit zvíře, které by si přál, i když už jich žije na světě málo?

Graf č. 24 – Je správné pořídit si zvíře, kterých žije na světě málo?

Žáci byli předem upozorněni, že není cílem odpovědět jako učebnice. Zajímalo mě jejich názor a především důvod jejich rozhodnutí. 87 % všech dotázaných si myslí, že pořídit si ohrožené zvíře není správné, protože by mohlo být vyhubeno. 13 % žáků si myslí, že by to správné bylo (viz graf č. 24). Důvodem byl většinou názor, že v zajetí mají větší šanci na přežití, protože jim lidé připraví lepší podmínky pro rozmnožování. Za zajímavou odpověď považuji názor chlapce, který uvedl, že není správné pořídit si chráněné zvíře, protože pokud v přírodě vyhyne, ale lidé jej dokážou udržet v zajetí, naruší po vypuštění do přírody potravní řetězec.

Graf č. 25 – ad. graf č. 24 (městské školy) Graf č. 26 – ad. graf č. 24 (vesnické školy)

Při porovnání z hlediska lokálního, vidíme, že zápornou odpověď uvedli častěji žáci z městských škol (o 8 %).

Otázka č. 10 - Můžeš si přivést z dovolené zvíře chycené v přírodě? Například želvu.

Otázka č. 11 - Můžeš si přivést z dovolené suvenýr, který je z divokého zvířete? Například sloní kel, tygří kožišinu.

Tyto dvě otázky jsem vyhodnocovala společně, protože spolu tematicky souvisí.

Graf č. 27

Graf č. 28

Graf č. 27 – Můžeš si z dovolené přivést živé zvíře?

Graf č. 28 – Můžeš si z dovolené přivést suvenýr, který je z divokého zvířete?

Tabulka č. V – Porovnání odpovědí žáků městských a vesnických škol na otázku č. 11

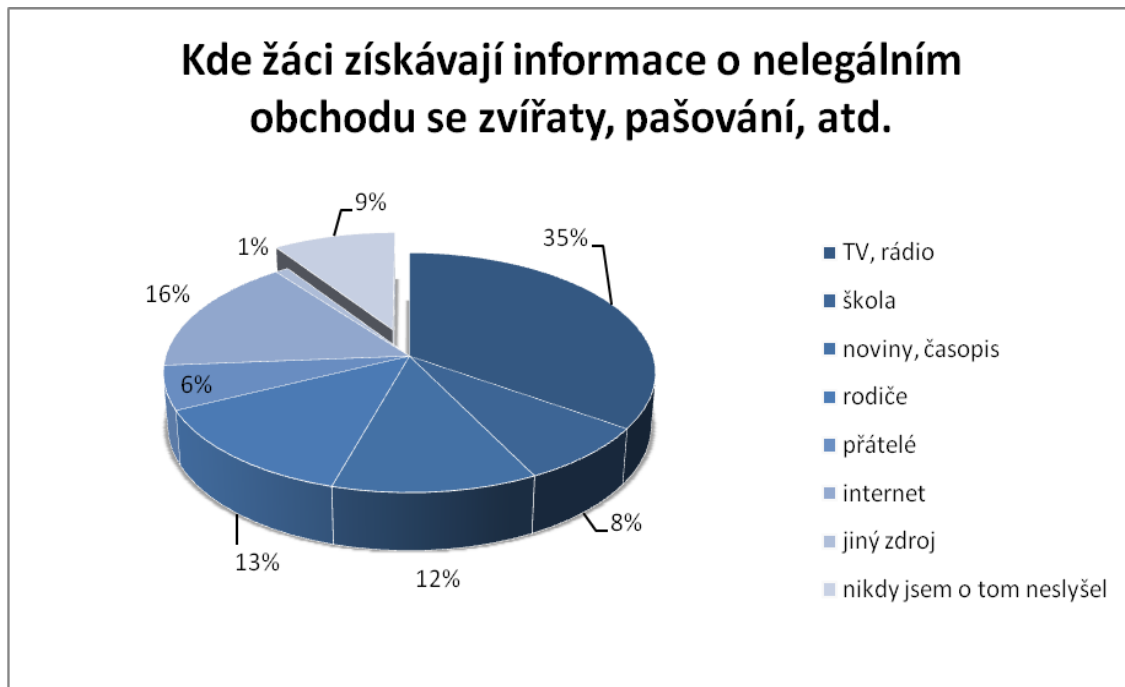
Můžeš si z dovolené přivést suvenýr, který je z divokého zvířete?	Městské školy		Vesnické školy	
	počet	%	počet	%
ANO	26	37%	19	50%
NE	45	63%	19	50%

Položením těchto dvou otázek jsem zjišťovala, jaké povědomí mají žáci v oblasti ochrany volně žijících zvířat. Ačkoli je tato problematika určena žákům vyšších stupňů základních a středních škol, z výsledků je patrné, že určité vědomosti získávají žáci již mnohem dříve. 97 % všech dotázaných by si z dovolené živé zvíře nepřivezlo (graf č. 27). Svůj výběr někteří žáci dokázali však jen obtížně zdůvodnit. Nejčastěji uvedli, že jim jednoduše nepřipadá správné převážet živá zvířata z ciziny. 3% kladných

odpovědi jsem zaznamenala od žáků z městských škol. Ti uvedli, že pokud je zvíře legálně pořízeno z obchodu, je to věc jako každá jiná a můžeme si ji odvézt domů.

Odpovědi na otázku, zda si z dovolené můžeme přivést suvenýr, který je z divokého zvířete, již jednoznačné nebyly, viz graf. 28. Domnívám se, že důležitou roli sehrálo i zařazení otázky za otázku č. 10, zda je možné si přivést z dovolené živé zvíře. Většina žáků, která s převozem živého zvířete nesouhlasila, dlouze váhala, zda spolu tyto dvě otázky souvisí. 59 % žáků nakonec odpovědělo, že suvenýr z divokého zvířete převážet nemůžeme. 41 % žáků se domnívá, že to možné je. Při porovnání odpovědí žáků městských a vesnických škol (tabulka č. V) je vidět, že 63 % žáků městských škol odpovědělo záporně a 37 % kladně. Odpovědi žáků vesnických škol se rozdělily přesně na dvě poloviny.

Otázka č. 12 - Slyšel(a) jsi někdy o pašování zvířat, černém trhu, či nelegálním dovozu zvířat?

Graf č. 29 – Zdroje, ze kterých žáci získávají informace o nelegálním obchodu se zvířaty, pašování, černém trhu

Z grafu č. 29 je patrné, že pouze 9 % žáků nikdy neslyšelo o pašování zvířat, černém trhu a nelegálním dovozu zvířat. Vzhledem k věku dotazovaných žáků je to zjištění potěšující. Dle očekávání se na informovanosti v této oblasti podílí nejvíce televize, rádio (35 %) a internet (16 %). Dalšími informátory jsou rodiče (13 %) a noviny či časopisy (12 %). Značné rezervy ohledně informovanosti k ochraně volně žijících zvířat mají školy. Na tu si vzpomnělo pouze 8 % žáků. 6 % žáků dále uvedlo, že získává informace od přátel a 1 % žáků uvedlo jiný zdroj (ve všech případech to byla kniha).

Tabulka č. VI – Porovnání odpovědí žáků z městských a vesnických škol na otázku č. 12

Kde žáci získávají informace o pašování zvířat, nelegálním obchodu, ...	Městské školy		Vesnické školy	
	počet	%	počet	%
TV, rádio	45	32%	25	40%
škola	11	8%	5	8%
noviny, časopis	20	14%	4	6%
rodiče	20	14%	7	11%
přátelé	9	7%	3	5%
internet	22	16%	10	16%
jiný zdroj	1	1%	1	1%
nikdy jsem o tom neslyšel	11	8%	8	13%

Významnější rozdíly při porovnání škol z lokálního hlediska jsou v tabulce č. VI zvýrazněny barevně. Zajímavé je, že informace z televize či rádia uvádějí častěji žáci z vesnických škol (o 8%). Noviny a časopisy jsou častějším zdrojem pro žáky z městských škol (také o 8%). Celkově vyšší informovanost o této problematice jsem zaznamenala u žáků z městských škol.

5.3 Ekologický výukový program

Ekologický výukový program je primárně vytvořen pro potřeby Zoo Ohrada. Zároveň je součástí projektu připraveného pro žáky na 1. stupni ZŠ, který proběhl dle popsaného schématu.

Název programu: Zvířátko jen s rozumem!

Forma realizace: krátkodobý program

Cílová skupina: žáci mladšího školního věku

Časový rámec: 60 - 90 min.

Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova

Environmentální výchova

Cíle, očekávané výstupy:

žák:

- pozná rozdíl mezi volně žijícím a domácím zvířetem
- pochopí, proč není správné pořizovat si ohrožené druhy živočichů a souvisejících výrobků a odvozenin
- je seznámen se základními informacemi, které se týkají ochrany ohrožených druhů živočichů
- si vyzkouší postup při kontrole identifikace ohroženého zvířete
- samostatně rozhodne, zda a z jakého důvodu je pro chov vhodnější zvíře domácí
- přichystá zázemí pro domácí zvíře a zhodnotí, zda je zvíře stejně nenáročné jako hračka

Pomůcky:

- obrázky volně žijících a domácích zvířat
- „suvénýry“ vyrobené z „citesových“ živočichů (např. vycpaná kobra, náramek ze slonoviny, peněženka z varaní kůže, velká mušle, mořský korál, tropický motýl v rámečku, sušený chameleon, ...)
- kamínky z pláže, pohlednice
- několik živých zvířat v teráriích nebo v přenoskách (želva, užovka červená, morče, papoušek, králík, kočka...) nebo preparátů nahrazujících živá zvířata (le-

guán, papoušek, rys, plameňák...), knih s obrázky opic nahrazující nabídkový katalog

- logo CITES
- kniha - seznam živočichů a rostlin zařazených v přílohách úmluvy CITES
- obrázky želv (nejlépe zatavené ve folii)
- kufr, batoh
- klec na hlodavce + vybavení

Průběh programu:

I. Úvod

1) navození situace – Danův příběh

Za devatero řekami, za devatero horami... Ale ne, Dan byl kluk, starý stejně jako vy. Byl to vlastně kluk, který byl ÚPLNĚ jako vy! Víc než školu miloval soboty a neděle, které mohl strávit s kamarády doma nebo venku. Jednoho dne si však Dan usmyslel, že jeho nové kolo už kamarádi viděli, nový telefon už také všichni znají, že by to chtělo něco extra! Nějaké zvíře! Zvíře, které nikdo nemá. Zvíře, které budou všichni obdivovat... Kde takové zvíře sehnat? V obchodě néééé, tam nic suprovýho nesežene.... A tak Dan sprádal veliký plán, který byl nakonec tak veliký, že to mohlo špatně dopadnout. Pojďte si poslechnout, jak to vlastně bylo...

II. Realizace

1) Volně žijící zvířata x domácí zvířata

Dan řekl mamince, že v létě nutně musí jet k moři. Musí prý vidět daleké země, jiné kultury a hlavně jiná zvířata. Mamince se to příliš nezdálo, Danův zájem o zvířata ji překvapil, protože z prvouky a přírodovědy Dan dobré známky nenosil. Navrhla proto, že pokud přinese na vysvědčení samé jedničky, pojedou k moři. Dan se zaradoval a hned se začal učit...

- Úkol: pomoz Danovi roztřídit volně žijící zvířata a domácí zvířata (obrázky) – lektor se žáky shrne rozdíl.

2) chráněná zvířata, výrobky z chráněných zvířat

Dan nakonec získal samé jedničky a už cestuje s rodiči do daleké země. Hned po přistání se vydá shánět něco, čím by si získal přízeň svých spolužáků.

- Úkol:
připraveny jsou dva stolky představující obchod se zvířaty a suvenýry. Lektor exponáty postupně představí a děti si mají vybrat 2 věci (1x suvenýr, 1x zvíře), které by si rádi koupily na památku (věci neberou, zapamatují si je). Po ukončení prodeje jsou děti vyzvány, aby řekli, které dva exponáty si vybraly a proč.

Danovi se ihned zalíbil papoušek. Přesně takový papoušek byl v jeho oblíbené pohádce! S sebou si poveze také kus korálu, takový totiž zná jen z obrázku. „Takového papouška si ale nemůžeš pořídit. I ten korál tady musíš nechat,“ řekla maminka, která se Danovi objevila za zády...

- Otázka: Víte proč?

Lektor navodí rozhovor na citesové suvenýry a zvířata. Zeptá se dětí, co se všechno musí stát, aby se suvenýr dostal do obchodu - postupně navede děti k tomu, že všechna tato zvířata musel někdo ulovit v přírodě, protože citesová zvířata jsou divoká zvířata, a musel je zabít. Totéž se týká některých zvířat v obchodě – ta musela být ulovena v přírodě, protože se v zajetí vůbec nebo špatně množí.

V diskuzi se lektor snaží u dětí dojít k vlastní úvaze, že jako suvenýr je nejlepší pohlednice či vlastní fotografie a nejlepší domácí mazlíčci jsou domácí zvířata nebo původně volně žijící druhy zvířat z dlouhodobých chovů.

Lektor vysvětlí, že za určitých podmínek je možné koupit v obchodě exotické zvířátko, to by ale nemělo pocházet z přírody, ale z chovu – přitom ukáže logo CITES a vypráví, o tom, jak se jednou sešli zástupci mnoha zemí, kteří chtěli chránit volně žijící zvířata a vzácné rostliny (před jejich lovem a sběrem pro obchod). Ukáže logo a knihu zapsaných zvířat.

3) nelegální x legální obchod

Dan je velice zklamán. Cožpak nemůže žádné zvíře dostat domů? Rozhodne se tedy zriskovat. Vezme malou želvičku a schová ji.

- Úkol: žáci dostanou ve skupinách 5 malých želviček. 1 člen skupiny se snaží schovat želvičky na sebe či do připravených věcí, ostatní členové si potom za-

hrají na celní kontrolu, která je vyhledá. Lektor poté vysvětlí, že takto pašují zvířata nelegální obchodníci, a že se to přísně trestá. Vysvětlí, že za určitých podmínek je možno s ohroženým druhem obchodovat – každé konkrétní zvíře má své povolení (certifikát), které dostane od úřadu.

4) zvíře není hračka

A tak se Dan vrátil domů. Nepřivezl si žádné zvířátko z filmu, ale přinesl si cennou zkušenost. Už ví, proč si nemůže pořídit zvířátko, kterých je na světě málo a řekne to i klukům. Určitě budou obdivovat, jak je Dan zodpovědný, že si místo papouška pořídil „obyčejné“ morčátko. Zvířátko přece není na chlubení, nepořizují si ho pro parádu a už vůbec ne, abych se zalíbil klukům.

- Úkol: připrav morčátku jeho klec.
Žáci ve skupinách připraví klec pro domácí zvířátko, aby si uvědomili, že zvíře není hračka, je potřeba se o něj starat a něco o něm vědět (viz příloha č. 2).¹

III. Závěr

1) Sumarizace, výstup

- Otázka: Když jste vyslechli Danův příběh, jaké zvířátko byste doporučili svým kamarádům vy?

2) Nabídka materiálů pro pokračování projektu ve škole

---

¹ Při realizaci této aktivity ve škole je možné plynule navázat na téma Domácí zvířata a dále jej rozvíjet i mimo projektový den. Po realizaci projektu v ZŠ Křemže jsem následně využila tuto aktivitu v hodině slohu k tématu: slohový postup popisný (viz. Příloha č. 2).

5.4 Náměty na pokračování projektu ve škole

- **Konference**

Místo k realizaci: třída

Organizace: skupinová, hromadná

Integrace předmětů: vlastivěda, český jazyk, výtvarná výchova

Pomůcky: „prezentační“ listy pro skupiny, encyklopedie, mapa světa, pastelky, psací potřeby, příp. vytištěné informace viz příloha č. 3.

Úvodní motivace, stanovení problému: Právě jsme se ocitli na největší konferenci všech států světa. Zástupci zemí zjistili, že volně žijící zvířata mizí z jejich krajiny. Chtějí zastavit obchod s nimi. Pomůžeš jim?

Organizace: žáci jsou rozděleni do 4 – 5ti členných skupin. Žáci ve skupině představují zástupce různých států. Učitel předá každému týmu „prezentační list“ (příloha č. 3a). Žáci si vyberou stát, který budou reprezentovat, vyhledají jeho hlavní město a kontinent, na kterém leží, nakreslí jeho vlajku (lze hledat z encyklopedie, nebo z připravených informací (viz příloha č. 3b). Na volnou stranu listu se pokusí sepsat své návrhy, jak zamezit obchodování se zvířaty.

Realizace: Každá skupina představí svou zem a uvede své návrhy na zamezení obchodování se zvířaty. Následuje diskuze (řízená učitelem), na které žáci vyberou návrhy, se kterými souhlasí.

Závěr: žáci sepíší vybrané návrhy na tabuli. Společně s učitelem je přečtou.

- **Plakát** (příloha č. 4)

Místo realizace: třída

Organizace: skupinová, individuální

Integrace předmětů: přírodověda, prvouka, český jazyk, výtvarná výchova, pracovní činnosti

Pomůcky: připravený papír velkého formátu, obrázky (logo CITES, ohrožená zvířata, informace ke zvířatům), pastelky, psací potřeby, lepidlo.

Organizace: žáci zůstávají ve skupině jako při předchozí aktivitě, dávají návrhy, co mohou pro ochranu ohrožených druhů živočichů udělat oni sami. Ty, na kterých se shodnou, napíší na plakát. Pro další aktivitu budou pracovat samostatně, nebo ve dvojicích.

Realizace: každý žák dostane obrázek ohroženého zvířete, které vybarví. Poté si ve třídě najde kartičku s textem, který se ke zvířeti vztahuje. Vše lepí na připravený plakát.

Závěr: prezentace zvířat na plakátě, vystavení plakátu.

- **Pracovní list**

Místo k realizaci: třída

Organizace: individuální

Integrace předmětů: přírodověda, prvouka, český jazyk, výtvarná výchova

Pomůcky: vytištěný pracovní list (příloha č. 5), psací potřeby, pastelky

Organizace: učitel rozdává pracovní list, žáci plní některé úkoly samostatně, jiné za pomoci učitele.

Realizace: úkol 1 a 2 plní starší žáci sami, mladším žákům je potřeba příběh přečíst a ústně s nimi dojít k závěru. Úkol 3 probíhá ústně. Ostatní úkoly lze plnit samostatně i za pomoci učitele. O otázce k zamyšlení je potřeba pohovořit ústně.

Závěr: zhodnocení důležitosti ochrany ohrožených zvířat a připomenutí vhodných alternativ – chov domácích zvířat.

6. DISKUZE

6.1 Dotazník

Z výzkumu vyplývá, že zvířata mají přes všechny vymoženosti a technologie dnešní moderní doby své místo ve většině rodin. Zaznamenala jsem více chovaných zvířat u dětí z městských škol (o 11 %). Důvodem může být právě „absence přírody“ ve městech, rodiny si tento nedostatek mohou kompenzovat právě pořízením zvířete.

Dle předpokladů jsou nejčastěji chovanými domácími zvířaty psi a kočky. Ti jsou v současnosti primárně určeni jako domácí mazlíčci, proto není překvapením, že si je lidé často pořizují. Domnívám se také, že v rodinách může jít o jakousi tradici. Pokud rodiče a prarodiče chovali psa, jejich dospělé děti si ho také pořídí, protože ho doma mívali. Třetí nejoblíbenějším zvířetem jsou akvarijní rybky. Důvodem jejich oblíbenosti je pravděpodobně menší časová i finanční náročnost.

Překvapením pro mě je fakt, že jsem nezaznamenala vysoké rozdíly v chovu dalších hospodářských zvířat (prasat, skotu, koní) mezi dětmi z vesnických škol a městských škol.

Moderní doba ovlivňuje pomyslný žebříček hodnot, které děti považují za důležité. Technologie, jako jsou počítač a mobilní telefon, se dostávají na vrchol této důležitosti. Zvířata jsou pro děti sice významná, často je však berou jako samozřejmost a raději se pochlubí novou aplikací v telefonu, než aby se zajímaly o zvíře, které už nic nového nemůže nabídnout. Na druhou stranu, žáci z městských škol již po technologiích tolik neprahnují. Je možné, že i oni jsou již přesyceni a budou hledat nové podněty, které by je „naplnily“. To je šance opět pro zvířata. Otázkou je, zda bude stačit obyčejné domácí zvíře, které již doma třeba mají.

Rizikem se pak mohou stát přání neobvyklých či cizokrajných zvířat. Děti se takové myšlenky nebrání, naopak se jim líbí. Domnívám se, že důvodem výběru „vítězných“ cizokrajných zvířat (tygr, lev, opice) byla okamžitá asociace dětí. Po přečtení této otázky si většina dětí okamžitě vybavila chov lvícat a tygřat. Významnou roli pravděpodobně sehrála média. Televize jim často předkládá nevšední zvířecí hrdiny a mnohé děti po nich zatouží. Poptávka po takových zvířatech se potom značně zvyšuje a trh se jí snaží přizpůsobit ať legální či nelegální cestou. Většina dětí si uvědomuje, že ohrožená zvířata je třeba chránit v jejich přirozeném prostředí, při svých tužbách však na takové věci myslí zřídka.

Na druhou stranu je potěšující, že ochrana volně žijících zvířat není pro děti zcela neznámé téma. 1. stupeň ZŠ toto učivo nemá v závazných výstupech, neposkytuje žákům stěžejní informace, které by pro ně byly zapamatovatelné. Nedomnívám se, že škola se tímto tématem nezabývá vůbec, problémem může být neucelenost či nezajímavost podávaných informací. Žáci si tak spíše vybaví vzdělávací pořad z televize, než výklad učitele.

Je potřeba žáky v této oblasti více vzdělávat, aby si byli schopni poradit v těchto praktických situacích.

6.2 Projekt

Připravený projekt proběhl dle popsaného schématu. Průběh některých aktivit neodpovídal plně teoretickému zpracování, byl „upraven na míru dané situaci“. Důležité a zajímavé postřehy, příp. tipy jsem zaznamenala a zde uvádím.

Při realizaci projektu přímo ve škole je nutno počítat s větší náročností přípravných prací. Areál zoo je pro tento projekt lépe vybaven po stránce materiální (např. citové výrobky) a velkou výhodou je možnost zapojení živých zvířat. Pro realizaci ve škole bych doporučila využít jiný prostor než třídu, ve které se žáci normálně učí. Všimla jsem si, že žáci mají tendenci pracovat na „svých místech“ a automaticky spolupracovat se sousedem. To v žádném případě není špatně, projektový den však může být vhodný k prohlubování vztahů mezi spolužáky, kteří spolu běžně tolik času netráví.

Časová náročnost připraveného projektu odpovídala jednomu školnímu dni. Část projektu, zpracovaného pro potřeby zoo (EVP), souhlasila s uvedenou dotací 60 – 90 min. Konkrétní délku programu ovlivňuje pedagog, zejména při diskuzních aktivitách.

Při odpovídání na kladené otázky a při práci na zadaných úkolech, pracovali všichni žáci aktivně, což bylo očekávané. Rozdíl mezi domácími a volně žijícími zvířaty byl všem žákům zřejmý. Již v úvodní fázi projektu jsem zaznamenala náarážky směřující k ochraně zvířat, tato „uvědomělost“ však vymizela při pohledu na připravené suvenýry z následujícího úkolu.² Nikdo z dětí si nevybral fotografii nebo pohlednici z dovolené, největší zájem byl o atypické předměty – např. liščí límec, zvířecí zub, apod.

Při následní moderované diskusi se žáci velmi rychle shodli, že nákup takových výrobků nebudou podporovat a přehodnotili své volby. Některé žáky jejich prvotní vý-

---

² Pro realizaci ve škole byl k dispozici pouze stůl se suvenýry, nikoliv živá zvířata.

běr velmi mrzel. Zajímavě se k této problematice postavil hoch, který argumentoval, že je-li už takové zboží na pultě obchodu, není „záchranou“ takový výrobek nekoupit.

Schovávání želviček (tedy navození problematiky legálního, nelegálního obchodu), byla pro žáky velmi zábavná. Zařazení této aktivity hodnotím pozitivně, žáci byli v této fázi projektu mírně znaveni přísunem informací o CITES a tato aktivita je hodně „vzpružila“. Při následném povídání o postizích za porušování pravidel při obchodování se zvířaty je důležité, aby pedagog korigoval diskuzi. Žáci mají tendenci sklouznout k trestům typu „oko za oko, zub za zub“ a diskuze nabírá zcela jiný směr, než je potřeba.

Pořízení domácího zvířete na úkor ohroženého nebylo třeba prezentovat. Žáci s touto myšlenkou přišli sami a při přípravě klece pro hlodavce pracovali všichni s velkou jistotou. Žáci, kteří měli vlastní zkušenost s hlodavci, se postavili do role „vůdců“ a velmi pěkně se ujali méně zkušených spolužáků. Při této aktivitě bylo náročné z pozice pedagoga, vracet žáky zpět k tématu. Protože tato aktivita byla žákům hodně blízká, využila jsem ji následující den i v hodině českého jazyka, kde jsem všem dala prostor pro prezentaci vlastních zkušeností a v hodině slohu nám téma posloužilo pro pochopení popisného slohového postupu (viz příloha č. 2b).

Další aktivitou byla „Konference“. Zde jsem žáky nerozdělila do plánovaných skupin, nechala jsem je provést prezentaci ve dvojicích. Všechny dvojice pracovaly zodpovědně, objevilo se však několik problémů – zejména slabší žáci nevěděli, co je to kontinent; téměř polovina dětí se divila, že označení zvířat se nepíše s velkým písmenem na začátku. Za podprůměrnou považuji i ústní prezentaci žáků před tabulí, příště bych volila prezentaci v kruhu, nebo z lavice.

Tvorba plakátu proběhla bez komplikací, všichni žáci poznali své zvíře. Jediným úskalím byl čáp černý, kterého si žáci našli raději na obrázku, protože si nebyli jisti zbarvením. Ani s pracovním listem nebyl problém, bez obav jej lze využít i pro nižší ročník ZŠ.

Celkový dojem z realizovaného projektu mám velmi dobrý, vytvořený projekt je plně použitelný pro žáky na 1. stupni základní školy.

7. ZÁVĚR

Před zpracováním této diplomové práce jsem si položila otázku, zda je vůbec možné přiblížit žákům 1. stupně základní školy tematiku obchodování s ohroženými druhy živočichů. Během zpracování dostupných teoretických podkladů jsem zjistila, že téma je opravdu náročné a bude ho potřeba pro cílovou věkovou skupinu výrazně zjednodušit.

Poté co jsem se seznámila s teorií v daném oboru a se vzdělávací činností zoologických zahrad, použila jsem dotazníkové šetření, abych zjistila přístup dětí ke zvířatům a dané problematice. Získané informace a závěry z těchto činností mi posloužily pro následnou přípravu praktických aktivit vztahujících se k tématu.

Část projektu byla primárně vytvořena jako ekologický výukový program pro účely vzdělávací oddělení Zoo Ohrada. I tuto část jsem ale upravila, aby byla využitelná ve výuce v prostorách škol a doplnila jsem ji o další metodický materiál pro projektový den. Mnou navržený projekt jsem úspěšně prakticky ověřila ve výuce a tím jsem potvrdila, že i toto náročné téma lze bez obav zařadit na 1. stupeň ZŠ.

8. LITERATURA A DALŠÍ ZDROJE

Literární zdroje:

DIDEROT. *Všeobecná encyklopedie 8*. Praha: GRAFOTISK, a. s., 1999, 461 s.

DOBRORUKA Luděk J. a kolektiv. *Zoologické zahrady*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, 203 s.

HANUŠ Radek, CHYTILOVÁ Lenka. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2009, 192 s.

JIROUŠEK Vladislav T. *Zoologické zahrady České republiky a jejich přínos k ochraně biologické rozmanitosti*. Ministerstvo České republiky, 2005, 52 s.

KRATOCHVÍLOVÁ Jana. *Teorie a praxe projektové výuka*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 160 s.

MÁCHAL Aleš. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*. Brno: Rezekvítek ve spolupráci s Lipkou – Domem ekologické výchovy, 2000, 205 s.

PELÁNEK Radek. *Zážitkové výukové programy*. Praha: Portál, 2010, 136 s.

PIKE G., SELBY D. *Cvičení a hry pro globální výchovu I*. Praha: Portál, 2000, 256 s.

PIROŠKOVÁ Silvia. *Ekologická a enviromentálna výchova v zoologických zahradách, príručka komisie vzdelávania a propagácie*. Bratislava, 2002, 33 s.

PRŮCHA Jan, WALTEROVÁ Eliška, MAREŠ Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, s. r. o., 2008, 322 s.

SOLFRONK Jan. *Organizační formy vyučování*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 1992, 67 s.

STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a. s., Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví B. Hořínkové a J. Tuláčka, 2006, 591 s.

TOMKOVÁ Anna, KAŠOVÁ Jitka, DVOŘÁKOVÁ Markéta. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, s. r. o, 2009, 173 s.

VALENTA J. *Pohledy - Projektová metoda ve škole i za školou*. Praha: IPOS, 1993, 61 s.

Zákon o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů 162/2003 Sb., 18. 4. 2003

Internetové zdroje:

CITES [online]. 2011a [cit. 2011-06-27]. Member parties. Dostupné z WWW: <<http://www.cites.org/eng/disc/parties/chronolo.shtml>>

CITES [online]. 2011b [cit. 2011-06-27]. The CITES species. Dostupné z WWW: <<http://www.cites.org/eng/disc/parties/chronolo.shtml>>

CITES [online]. 2011c [cit. 2011-06-27]. How CITES works. Dostupné z WWW: <<http://www.cites.org/eng/disc/how.shtml>>

ČIŽP [online]. 22. 05. 2009a [cit. 2011-06-27]. Co je CITES. Dostupné z WWW: <<http://www.cizp.cz/CITES/Co-je-CITES>>

ČIŽP [online]. 18. 8. 2010b [cit. 2011-06-27]. Přílohy CITES. Dostupné z WWW: <<http://www.cizp.cz/CITES/Prilohy-CITES>>

Ekolist [online]. 2011 [cit. 2011-07-03]. Zpravodajství – Na jihu Čech vzniká nová zoo z ranče u Tábora. Dostupné z WWW: <<http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/na-jihu-cech-vznika-nova-zoo-z-rance-u-tabora>>

Evropská komise [online]. 2007 [cit. 2011-07-03]. Předpisy pro obchod s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami v Evropské unii. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/environment/cites/pdf/trade_regulations/KH7707262CSC.pdf>

JEŘÁBEK Jaroslav, TUPÝ Jan. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2007 [cit. 2011-12-26]. Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>>

KUČERA, Jan. *Mžp* [online]. 24. 3. 2009 [cit. 2011-06-27]. CITES – základní informace.

Dostupné z WWW:

<[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/umluva_o_mezinarodnim_obchodu/\\$FILE/OMOB-co_je_cites-20090324.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/umluva_o_mezinarodnim_obchodu/$FILE/OMOB-co_je_cites-20090324.pdf)>

KUČERA, Jan. *Mžp* [online]. 9. 11. 2010 [cit. 2011-07-03]. Přehled legislativy EU a ČR v oblasti ochrany druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi.

Dostupné z WWW:

<[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_legislativni_zajisteni_umluvy/\\$FILE/OMOB-prehled_legislativy_EU_a_CR-20101126.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_legislativni_zajisteni_umluvy/$FILE/OMOB-prehled_legislativy_EU_a_CR-20101126.pdf)>

MŽP [online]. 2012a, 2008 – 2012 [cit. 2011-06-27]. Cites – obchod s ohroženými druhy. Dostupné z WWW: <http://www.mzp.cz/cz/cites_obchod_ohrozenymi_druhy>

MŽP [online]. 2012b, 2008 – 2012 [cit. 2011-0-26]. Informace o zoologických zahradách.

Dostupné z WWW:

<[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/Informace_o_zoologickyh_zahradach/\\$FILE/omob-zoo_licence_adresy_IC-DS-20110415.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/Informace_o_zoologickyh_zahradach/$FILE/omob-zoo_licence_adresy_IC-DS-20110415.pdf)>

Turistický atlas [online]. 2010 [cit. 2011-02-25]. Zoo. Dostupné z WWW: <<http://turistickyatlas.cz/vse/mista-typ/zoo.html>>

Unie českých a slovenských zahrad [online]. 2011 [cit. 2012-03-27]. UCSZ – vzdělávání. Dostupné z WWW: <<http://www.zoo.cz/vzdelavani>>

Zoo Ohrada [online]. 2012a [cit. 2012-03-11]. Zoo-Ohrada. Dostupné z WWW: <http://www.zoo-ohrada.cz/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=15&Itemid=451>

Zoo Ohrada [online]. 2012b [cit. 2012-03-17]. Výroční zprávy. Dostupné z WWW: <http://www.zoo-ohrada.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=154&Itemid=552>

Zoo Vídeň [online]. 2012 [cit. 2012-02-26]. Co je to ZOO? Dostupné z WWW: <<http://www.zooviden.cz/co-je-zoo.html>>

9. PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – Dotazník

Příloha č. 2 – Zvíře není hračka

Příloha č. 3 – Aktivita „Konference“

Příloha č. 4 – Plakát

Příloha č. 5 – Pracovní list

4. Kde zvíře žije?

- uvnitř v domě nebo bytě   venku   uvnitř i venku

5. Jako dárek bys nejraději dostal(a): (můžeš zaškrtnout více odpovědí)

- mobilní telefon   hračku   sportovní výbavu
- počítač   knihu   hudební nástroj
- jinou elektroniku   oblečení   jídlo
- živé zvíře   kosmetiku   něco jiného: .....

6. Jaké 3 dárky by ti udělali největší radost? (Začni tím, co bys chtěl/a nejvíce.)

.....
.....

7. Chtěl(a) bys mít nějaké domácí zvíře? Pokud ano, jaké? Pokud ne, proč?

- ano, chtěl(a) bych: .....
- ne, protože .....

8. Chtěl(a) bys chovat nějaké jiné neobvyklé nebo cizokrajné zvíře? Jaké?

- ne   ano, chtěl(a) bych.....

9. Myslíš, že je správné, aby si každý mohl koupit zvíře, které by si přál, i když už jich žije na světě málo? Zdůvodni.

- ano, protože.....
- ne, protože .....

10. Můžeš si přivést z dovolené zvíře chycené v přírodě? Například želvu.

- ano   ne

11. Můžeš si přivést z dovolené suvenýr, který je z divokého zvířete? Například sloní kel, tygří kožišinu.

ano   ne

12. Slyšel(a) jsi někdy o pašování zvířat, černém trhu, či nelegálním dovozu zvířat? Můžeš zaškrtnout více odpovědí.

ano, z televize či rádia

ano, od rodičů či známých

ano, ze školy

ano, od přátel

ano, z novin či časopisu

ano, z internetu

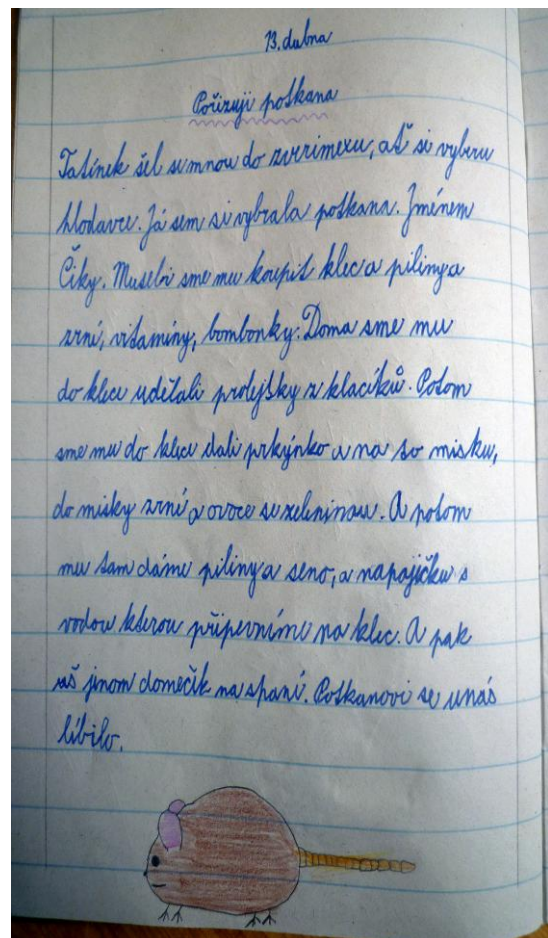
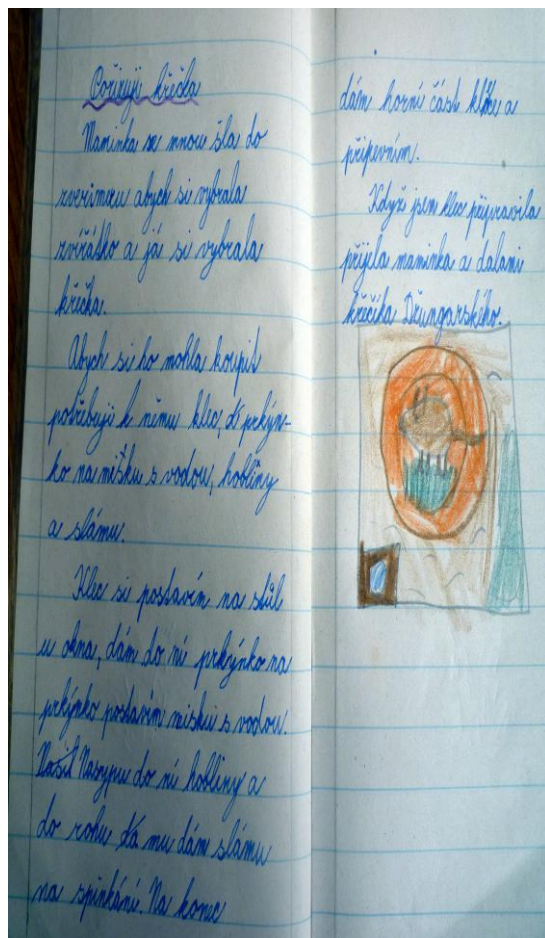
ano, z jiného zdroje: ..... ne, nikdy jsem o tom neslyšel(a)

Příloha č. 2 – Zvíře není hračka

a) Příprava klece pro hlodavce (žáci ZŠ Křemže)

b) Popisný slohový postup, téma: Pořizují zvíře (žáci ZŠ Křemže)

Příloha č. 3 – Aktivita „Konference“

a) Prezenční list pro skupiny

Představitelé: _____

Název státu: _____

Hlavní město: _____

Kontinent: _____

Zvířata, která chceme ochránit:

b) Informace k aktivitě „Konference“

Jihoafrická republika (JAR) je jeden z nejvyspělejších států afrického kontinentu, má ale obrovské problémy s kriminalitou. Hlavním městem je Pretoria. Zvířata, která chrání před obchodováním a jsou vedena v seznamu CITES I. jsou například nosorožec dvourohý, krokodýl nilský, zebra horská.

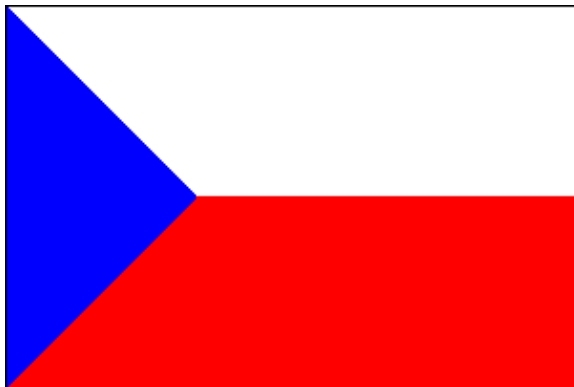
Čínská lidová republika je nejlidnatější stát světa a třetí největší stát světa. Nachází se v Asii a hlavním městem je Peking. Také tato země se rozhodla chránit zvířata před obchodováním. Na seznam neohroženějších druhů uvedla například levharta skvrnitého, pandu velkou, čápa východního.

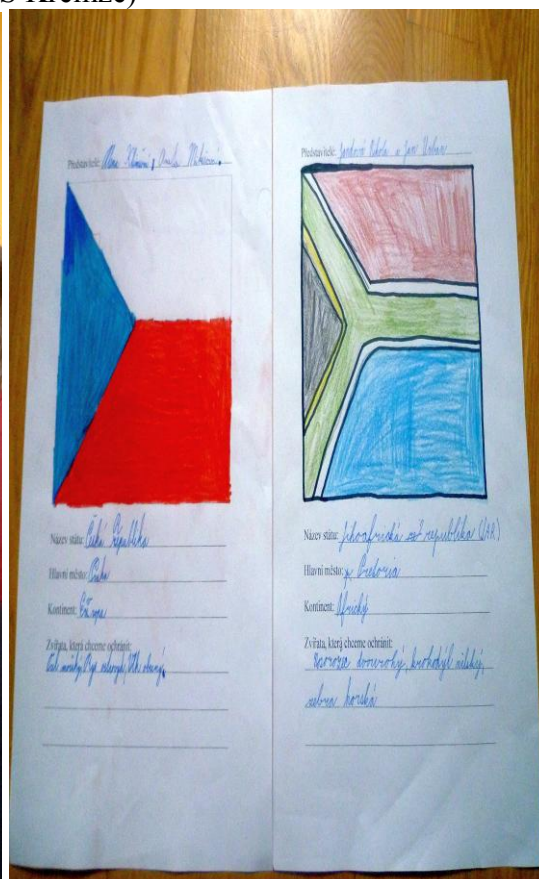
Spojené státy americké (USA) se nacházejí v Severní Americe. USA je ekonomicky nejsilnějším státem světa. Město New York, ležící v USA má přes 18 000 000 obyvatel, ale není hlavním městem. Hlavním městem je Washington. Do seznamu CITES uvedla USA například velrybu černou, karetu obecnou, leguána nosorohého.

Česká republika je evropský stát s hlavním městem Praha. Protože leží téměř vprostřed Evropy, říká se jí „Srdce Evropy“. Česká republika se také zapojila do programu ochrany zvířat před obchodováním a chrání například tato zvířata: orla mořského, rysa ostrovida, vlka obecného.

c) realizace aktivity „Konference“ (žáci ZŠ Křemže)

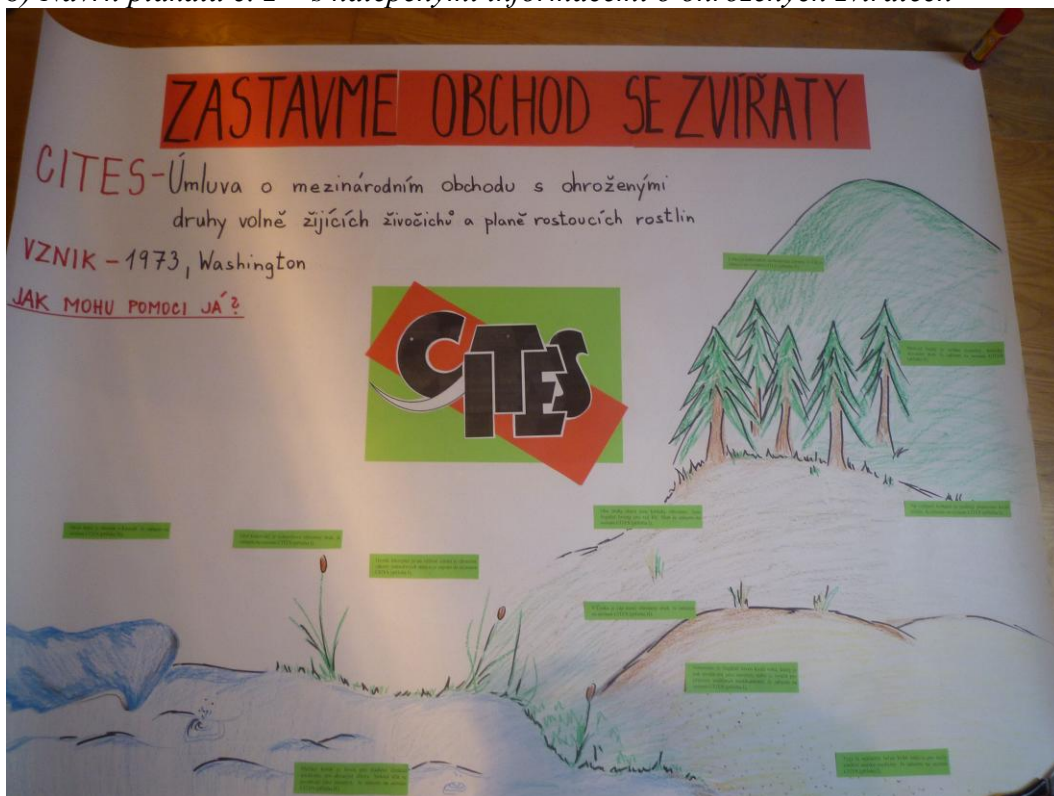

Příloha č. 4 – Plakát

a) Návrh plakátu č. 1 – bez nalepených informací o ohrožených zvířatech

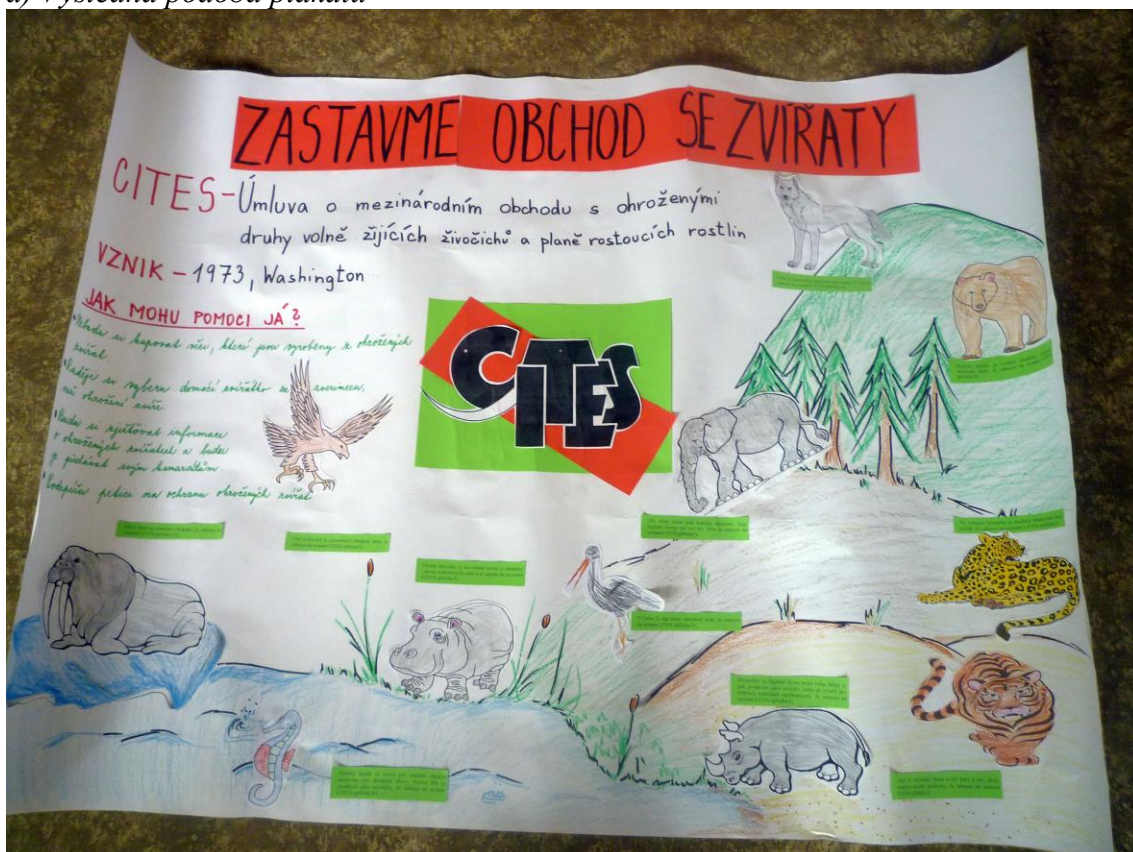
b) Návrh plakátu č. 2 – s nalepenými informacemi o ohrožených zvířatech

c) Tvorba plakátu (žáci ZŠ Křemže)

d) Výsledná podoba plakátu

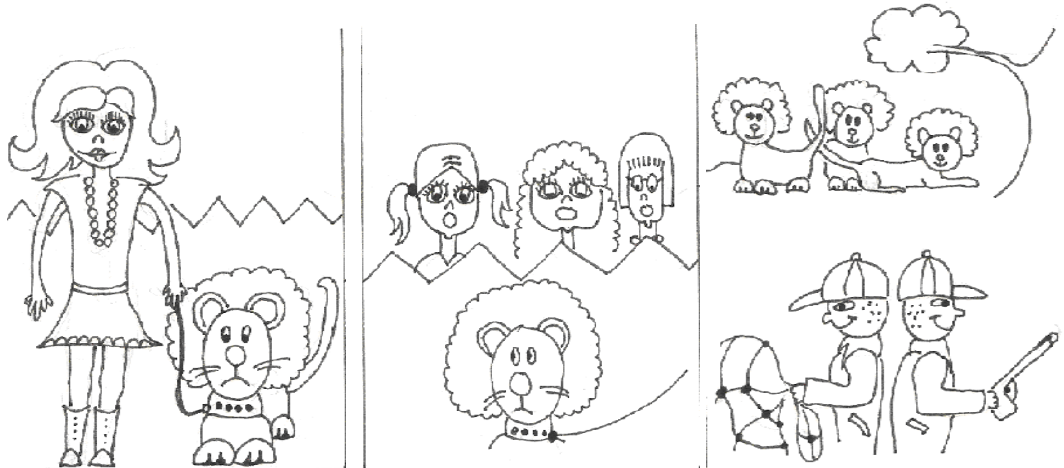
Jméno: _____

1. Poslechni si příběh.

Paní Ema byla velmi bohatá dáma. Měla vše, na co si jen pomyslela, a protože byla marnivá, pořídila si lva. Její sousedky jí ho velmi záviděly. „Když má ona, tak my také,“ řekla jedna. Sousedky poprosily lovce, aby jim obstarali lvy. Ti se zaradovali, protože na tom vydělali mnoho peněz. Lovili a lovili, a obstarali každé ženě lva. Všechny sousedky byly spokojené. Ale časem začali lvi stárnout a umírat a sousedky chtěly další lvy. „Kam zmizeli všichni lvi?“ diví se lovci. Co se stalo se lvy?

2. Příběh poslouchej ještě jednou a přiřaď věty pod obrázky, aby příběh dával smysl. Pod otazník napiš, co se se lvy stalo.

Chceme také lva!   Ulovme jim lvy!   Hurá, máme lvy!
 Ema má lva.   Kde jsou všichni lvi?

1. _____ 2. _____ 3. _____

4. _____ 5. _____ 6. _____

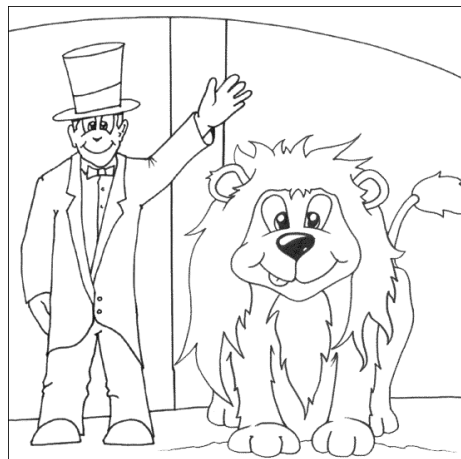
3) Odpověz na otázky k příběhu:

Na kterém obrázku vypadají lvi šťastně? Proč?

Myslíš, že je správné koupit si zvířátko, kterých je na světě málo?

Jaké zvířátko bys Emě a jejím sousedkám doporučil místo lva? Proč?

4) Ve kterém prostředí je lev spokojenější? (Obrázek vybarvi.)

Proč? _____

5) Která zvířata musela zemřít, abychom si mohli koupit tyto věci? Spoj.

HAD

ZEBRA

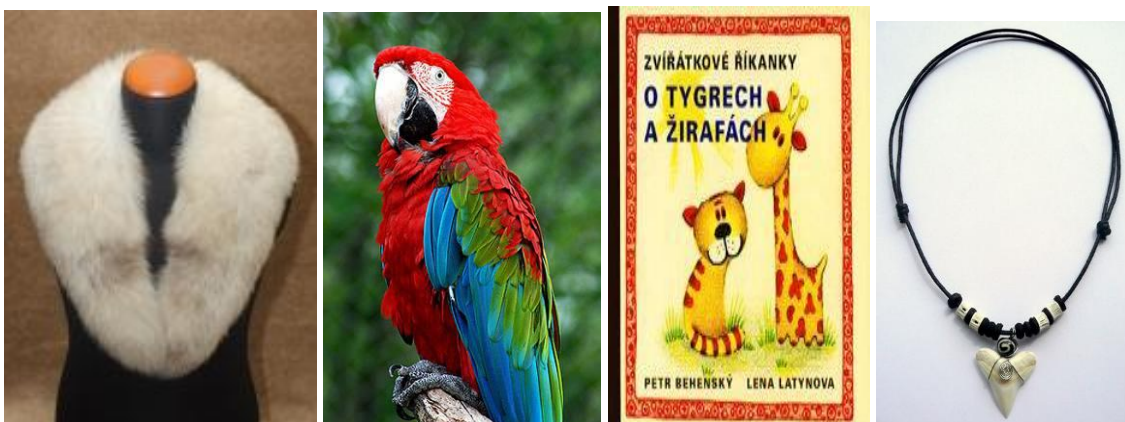
LIŠKA

KROKODÝL

SLON

6) Co by sis přivezl(a) z dovolené, abys tím žádnému zvířeti neublížil(a)? Zakroužkuj.

7) Přečti si otázky a vybarvi pastelkou políčko s odpovědí, kterou považuješ za správnou.

1.	Dan se díval na pohádku o Harry Potterovi a zalíbila se mu sova sněžná. Koupil bys mu jí?	ANO	NE
2.	U moře najdeš malou roztomilou želvičku. Odvezeš si jí domů?	ANO	NE
3.	Babička pořád nosí liščí kožich. Chtěl bys ho taky?	ANO	NE
4.	Vybereš si raději pohlednici s obrázkem hada než peněženku z hadí kůže?	ANO	NE
5.	Potrestal by si člověka, který loví tygry kvůli kožešině?	ANO	NE

8) Už víš, která z těchto zvířat jsou chráněná před obchodováním? Vybarvi je?

K zamyšlení: CHRAŇME ZVÍŘATA, CHRÁNÍME TÍM I SAMI SEBE...